

**Vilniaus universiteto Teisės fakulteto
Privatinės teisės katedra**

Martyno Latožos,
V kurso, komercinės teisės
studijų šakos studento

Magistro darbas

**UAB akcijų pirkimo – pardavimo sutarties formos reglamentavimo ir taikymo
problematika**

Vadovas: Lekt. dr. Tadas Varapnickas
Recenzentas: Doc. dr. Deivydas Soloveičik

Vilnius
2019

TURINYS

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS	3
ĮVADAS.....	4
1. UAB APPS FORMOS REGLAMENTAVIMO LIETUVOS RESPUBLIKOJE ANALIZĖ	10
1.1. Rašytinės formos UAB APPS.....	10
1.1.1. Pirminė UAB akcijų apyvarta.....	11
1.1.2. Antrinė UAB akcijų apyvarta	13
1.2. Rašytinės formos UAB APPS, kai bendrovės VP apskaitos tvarkymas perduotas FMĮ, kredito įstaigai ar centriniam depozitoriumui	14
1.3. Notarinės formos UAB APPS.....	16
1.3.1. Kainos reikšmė.....	21
1.3.2. Kontrolės įgijimo reikšmė.....	22
1.4. Pirmumo teisė sudarant UAB APPS ir jos įgyvendinimo tvarka.....	23
1.5. Specifiniai valstybės institucijų leidimai sudaryti UAB APPS	26
1.6. Formos reikalavimų nesilaikymo teisiniai padariniai	29
2. PRIVALOMOS NOTARINĖS UAB APPS FORMOS PROBLEMINIAI ASPEKTAI.....	31
2.1. Užsienio jurisdikcijos pasirinkimo problematika	31
2.2. Užsienio kalbos ar jos viršenybės pasirinkimo galimybės problematika.....	33
2.3. Laiko ir kaštų palyginimas su paprastos rašytinės formos UAB APPS.....	35
2.4. Dovanojimo ir mainų sutartys kaip būdas apeiti privalomą notarinę formą...37	
3. UŽSIENIO PRIVAČIŲ RIBOTOS CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS BENDROVIŲ APPS FORMOS LYGINAMOJI ANALIZĖ	39
3.1. Reikalavimai formai ir jų siejami tikslai.....	39
3.2. Formos reikalavimų nesilaikymo padariniai.....	43
IŠVADOS IR PASIŪLYMAI.....	45
LITERATŪROS SĄRAŠAS	48
SANTRAUKA	54
SUMMARY	55

SANTRUMPŲ SĄRAŠAS

ABI – Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas

APPS – akcijų pirkimo – pardavimo sutartis

CK – Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas

FMI – finansų maklerio įmonė

KĮ – Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas

LAT – Lietuvos Aukščiausiasis Teismas

NĮ – Lietuvos Respublikos notariato įstatymas

NSUSOAI – Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas

UAB – uždaroji akcinė bendrovė

VP – vertybiniai popieriai

VPI – Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas

PPTFPI – Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymas

JADIS – Juridinių asmenų dalyvių informacinė sistema

IVADAS

Temos aktualumas. UAB APPS formos reglamentavimo klausimai aktualūs gana didelei visuomenės daliai. Verslo subjektams ir fiziniams asmenims (akcininkams) aktualumas tiesiogiai pasireiškia įsigyjant ar perleidžiant bendrovių akcijas. Fiziniams asmenims, kurie yra darbo teisinių santykių subjektai, šis reglamentavimas taip pat yra aktualus. Tai pasireiškia tuo, kad Lietuvoje populiarėja darbuotojų opciono sutartys, kurių pagrindu darbuotojams, kaip skatinamoji priemonė, yra suteikiama teisė įsigyti bendrovės akcijų¹. Negalima paneigti, kad ši tema aktuali ir jauniems, iniciatyviems asmenims, kurie siekia sukurti savo pirmąjį verslą ir dvejoja, kurią formą pasirinkti: įsigyti UAB ar ją naujai įsteigti. Tai pagrindžia ir viena iš Lietuvos Respublikos politikos krypčių, kuria siekiama skatinti verslumą. Ši politika yra įtvirtinta ūkio ministro įsakymu „Dėl Lietuvos verslumo veiksmų 2014 – 2020 metų plano patvirtinimo“², o vienas iš nurodomų tikslų yra palankių sąlygų įsigyti ir perleisti įmones sudarymas³.

Kitas temos aktualumą pagrindžiančių aspektų yra palanki ekonominė situacija Lietuvoje, kuri tiesiogiai koreliuoja su sudaromų UAB APPS skaičiumi. Kuo ekonominė situacija valstybėje geresnė, tuo aktyvesnė rinka ir daugiau sudaromų sandorių⁴. Pavyzdžiui, tai puikiai iliustruoja Baltijos šalių advokatų kontoros Ellex ir Mergermarket 2019 metais atlikta Baltijos regiono įmonių įsigijimo ir susijungimų apžvalga, kurioje buvo analizuoti 2008 – 2018 metų duomenys⁵. Iš minėtos apžvalgos akivaizdu, kad krizės laikotarpiu (2009 – 2010 metais) sandorių skaičius buvo mažiausias tiriamuoju laikotarpiu, o ekonomikai atsigaunant sandorių skaičius augo ir būtent 2018 metais buvo pats didžiausias – 74 sandoriai⁶ Baltijos regione. Tai leidžia daryti prielaidą, jog UAB APPS reglamentavimas yra aktualus verslui ir investuotojams. Autoriaus įsitikinimu, paminėtina ir tai, kad analizuotoje statistikoje atsispindi tik sąlyginai mažas sandorių skaičius, o didelė dalis sandorių, kurių vertė mažesnė nei 5 000 000 EUR nebuvo įtraukti į analizę. Manytina, kad mažesnės vertės akcijų pirkimo – pardavimo sandorių yra sudaroma ženkliai daugiau,

¹ JANKAITYTĖ G. *Akcijos darbuotojams: motyvacija ar auksiniai antrankiai. Verslo žinios* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vz.lt/vadyba/personalovaldymas/2018/07/02/akcijos-darbuotojams-motyvacija-ar-auksiniai-antrankiai>>.

² Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Dėl Lietuvos verslumo veiksmų 2014-2020 metų plano patvirtinimo. *TAR*, 2014, Nr. 17989.

³ *Ibid.*

⁴ SKIBARKA L.; ir PRANGLI T. *Overview of the Baltic M&A market 2018. Lexology* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=3bee3d79-d1f7-4c5c-82b6-c89013c357a2>>.

⁵ Ellex; ir Mergermarket *BALTIC M&A MONITOR 2019*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą <https://www.ellex.lt/uploads/files/dir376/dir18/13_0.php>.

⁶ Autorius atkreipia dėmesį, kad į analizę pateko tik sandoriai, kurių vertė viršija 5 000 000 eurų.

o tokią prielaidą leidžia daryti įsteigtų UAB skaičius Lietuvoje, kuris 2019 metais yra didesnis nei 127 000⁷. Būtent toks didelis rinkos dalyvių skaičius ir jų aktyvumas esant palankiai situacijai rinkoje leidžia daryti prielaidą, kad UAB APPS formos reglamentavimo ir taikymo analizė yra praktiškai aktuali ir reikalinga.

Praktinį temos aktualumą atskleidžia ir tokie probleminiai klausimai, susiję su privaloma notarinės sutarties forma, į kuriuos bus siekiama atsakyti atliekant šį tyrimą:

- 1) Ar naujasis reglamentavimas, numatantis privalomą notarinę sutarties formą, pasiekė įstatymų leidėjo tikslus, ir ar šių tikslų nebuvo galima pasiekti efektyvesnėmis ir mažiau varžančiomis priemonėmis?
- 2) Kokiu pagrindu įstatymų leidėjas numatė kriterijus privalomai notarinės formos UAB APPS, ir ar įtvirtinti kriterijai adekvatūs siekiamam tikslui?
- 3) Ar privaloma notarinė UAB APPS forma nevaržo sutarties laisvės principo, ir ar šalys yra laisvos pasirinkti užsienio jurisdikciją, užsienio kalbos viršenybę?

Nagrinėjama tema aktuali ne tik anksčiau aptartais praktiniais aspektais, bet ir teoriniu požiūriu. Labiausiai tai pasireiškia tuo, kad 2015 metais įsigaliojo UAB APPS reikšmingas CK pakeitimas, kuriuo numatyta privaloma notarinė sutarties forma, esant bent vienai iš dviejų sąlygų: pirma, parduodama bent 25 % UAB akcijų, antra, akcijų kaina didesnė nei 14 500 EUR⁸. Tiesa, reikia paminėti, kad aptariamam CK pakeitimui buvo numatyta ir viena išimtis, nors ir esant anksčiau paminėtoms sąlygoms APPS gali būti paprastos rašytinės formos, jei UAB VP apskaitos tvarkymas perduotas FMĮ, kredito įstaigai ar centriniam depozitoriumui⁹. Atsižvelgiant į tai, kad anksčiau minėtas CK pakeitimas jau galioja daugiau kaip ketverius metus, doktrinos požiūriu būtų naudinga išanalizuoti, kokią praktinę reikšmę turėjo šis pakeitimas bei identifikuoti teigiamus ir (arba) neigiamus aptariamo CK pakeitimo padarinius.

Nagrinėjamos temos teorinį aktualumą lemia ir tai, kad prieš priimant CK pakeitimą ir jam įsigaliojant Lietuvos doktrinos atstovai kritikavo idėją numatyti privalomą notarinę formą UAB APPS¹⁰. Tad šis tyrimas leis nustatyti, ar analizuojamam CK pakeitimui buvo pasiekti įstatymų leidėjo tikslai, ar, vis dėlto, doktrinos autoriai buvo teisūs siūlydami

⁷ Lietuvos Respublikos statistikos departamentas „Verslo statistika, Veikiantys ūkio subjektai, įregistruoti ūkio subjektai metų pradžioje, atnaujinta 2019 m. sausio 1 d.“ [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <[https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=4c919020-9559-4fcd-a7ab-8f6e68e1cd9e#/>](https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=4c919020-9559-4fcd-a7ab-8f6e68e1cd9e#/).

⁸ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.74, 1.105 ir 6.871 straipsnių pakeitimo įstatymas. TAR, 2014, Nr. 12715.

⁹ *Ibid.*

¹⁰ BITĖ, Virginijus. Agreement on sale of close company shares: requirements of form and significance of registration. *Jurisprudencija*, 2012, 19(2), p. 548-552.

neįtvirtinti privalomos notarinės formos ir įstatymų leidėjo tikslų siekti proporcingesnėmis priemonėmis.

Darbo tikslas ir objektas. Šio magistro darbo tikslas yra nuodugniai išanalizuoti UAB APPS formos reglamentavimą, identifikuojant iš reglamentavimo kylančias praktines problemas ir pasiūlant jų sprendimo būdus.

Šio darbo objektas yra UAB APPS formos reglamentavimas Lietuvos Respublikoje, šio reglamentavimo palyginimas su pasirinktomis užsienio jurisdikcijomis bei doktrinos ir teismų praktikos analizė šio reglamentavimo atžvilgiu. Magistro darbe pagrindė bus analizuojamas nematerialių UAB akcijų perleidimas pirkimo – pardavimo sutartimi, nes šio tipo akcijos vyrauja daugumoje bendrovių. Akcentuotina, kad baigiamajame darbe užsienio jurisdikcijos bus tiriamos tokia apimti, kad būtų nustatyta keletas aspektų: pirma, ar užsienio jurisdikcijoje privaloma notarinė sutarties forma, antra, kokie užsienio valstybės siekiami tikslai, jei notarinė forma privaloma, trečia, kokie kyla teisiniai padariniai, jeigu notarinė forma privaloma, o šalys jos nesilaikė. Autoriaus nuomone, tokia tyrimo apimtis leis iširti, ar Lietuvoje prieš ketverius metus įtvirtinta privaloma notarinė forma APPS, esant anksčiau numatytoms sąlygoms, yra tikslinga, pasiekia įstatymų leidėjo tikslus ir per daug neproporcingai neapsunkina ūkio subjektų sudarant UAB APPS. Pabrėžtina, kad, atsižvelgiant į specifinę šio baigiamojo darbo temą, šiame darbe nebus analizuojami bendri APPS bruožai ir charakteristikos, kiek jie nėra susiję su sutarties formos klausimais.

Darbo uždaviniai. Šiame baigiamajame darbe iškeltas tikslas bus siekiamas šiais uždaviniais:

- 1) Analizuojant ir vertinant esantį UAB APPS formos reglamentavimą Lietuvos Respublikoje bei doktrinos ir teismų praktikos pozicijas reglamentavimo atžvilgiu.
- 2) Identifikuojant esmines problemas, susijusias su privaloma UAB APPS notarine forma.
- 3) Lyginant laiko ir kaštų sąnaudas tarp paprastos rašytinės formos APPS ir notarinės formos APPS.
- 4) Lyginant Lietuvos Respublikos UAB APPS formos reglamentavimą su pasirinktų užsienio valstybių reglamentavimu ir identifikuojant šių reglamentavimų skirtumus bei jų sąlygojamus privalumus ir (arba) trūkumus.

Darbo tyrimo metodai. Siekiant įgyvendinti magistro darbo tikslą svarbiausi buvo šie tyrimo metodai: lyginamasis, lingvistinis, sisteminis, istorinis ir teleologinis.

Lyginamojo metodo pagalba APPS formos klausimai buvo analizuojami vertinant kitų valstybių (Vokietijos, Nyderlandų ir Jungtinės Karalystės) reglamentavimą ir doktriną. Šių valstybių įstatymų ir doktrinos analizės svarbą pagrindžia tai, kad Lietuvos įstatymų leidėjas vadovavosi jų reglamentavimu priimdamas sprendimą dėl Lietuvos sutarčių, įskaitant ir analizuojamą APPS, formos. Šio metodo naudojimas suteikė galimybę įvertinti ir pateikti išvadą, ar naujasis CK pakeitimas, įtvirtinantis privalomą notarinę APPS formą, priimtas pagrįstai ir nebuvo kito, mažiau sutarties šalis varžančio, būdo. Be to, metodo naudojimas padėjo nustatyti vyraujančią tendenciją dėl APPS formos reglamentavimo. Pagrindė šis metodas pasireiškė magistro darbo trečioje dalyje.

Lingvistinio metodo pagalba šiame magistro darbe buvo aiškinamos tyrimui reikšmingos sąvokos ir sampratos, pavyzdžiui, APPS samprata, kontrolė, pirminė akcijų apyvarta ir kt. Lingvistinis metodas buvo naudojamas magistro darbo pirmoje dalyje.

Istorinis tyrimo metodas buvo naudojamas analizuojant skirtingų redakcijų CK nuostatas dėl APPS formos. Šio metodo pagalba buvo nustatyta Lietuvos reglamentavimo kryptis, o lyginamojo metodo pagalba ši kryptis buvo vertinama kitų valstybių kontekste.

Sisteminis analizės metodas buvo ypač svarbus vertinant analizuojamo CK pakeitimo pasekmes verslo subjektams. Tik sisteminis Lietuvos reglamentavimo vertinimas leido identifikuoti pagrindines praktines problemas, atsiradusias dėl privalomos notarinės formos APPS įtvirtinimo, ir pasiūlyti galimus sprendimo būdus. Šis metodas buvo naudojamas atliekant tyrimą magistro darbo pirmoje ir antroje dalyse.

Teleologiniu tyrimo metodu magistro darbe buvo siekiama atskleisti, įstatymo leidėjo tikslą priimant CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimą. Šis metodas pasitarnavo analizuojant CK pakeitimo lydimojus dokumentus. Be to, šio metodo pagalba buvo bandoma išsiaiškinti, ar minėto CK pakeitimo tikslas apskritai suderinamas su notarinės formos įtvirtinimo reikalavimais.

Svarbiausi pagalbiniai metodai – *teisės ekonominė analizė* ir *empirinis metodas*. Taikant teisės ekonominę analizę siekta pagrįsti išaugusius kaštus šalims dėl įtvirtintos privalomos notarinės APPS formos. Empirinio metodo pagalba buvo tiriama, ar praktiškai įmanoma patvirtinti APPS notarinę tvarka, kurioje šalys susitarė dėl užsienio teisės taikymo.

Darbo originalumas. Darbo originalumą lemia 2015 m. sausio 1 d. įsigaliojęs CK pakeitimas, kuris pakeitė UAB APPS formos reglamentavimą. Iki šiol doktrinoje šis

klausimas nebuvo iš esmės analizuotas, nebuvo vertinamos naujai numatytos privalomos notarinės formos pasekmės ūkio subjektams. Nors doktrinoje yra tirta pati APPS ir atskiri šios sutarties elementai, pavyzdžiui, pareiškimai ir garantijos, tačiau jos formos klausimai paliekami nuošalyje ir sisteminės UAB APPS formos reglamentavimo analizės nebuvo atlikta. Autoriaus įsitikinimu, anksčiau paminėtos aplinkybės patvirtina šio magistro darbo originalumą ir naujumą.

Svarbiausi šaltiniai. Magistro darbe naudotus šaltinius galima skirstyti į šias grupes:

Norminiai šaltiniai. Magistro darbe vertinamas Lietuvos Respublikos reglamentavimas dėl APPS formos reikalavimų. Tyrimui svarbios CK, ABĮ, NĮ nuostatos, susijusios su APPS forma ir akcijų perleidimu. Magistro darbe remiamasi ir užsienio valstybių APPS formos ir akcijų perleidimo reglamentavimu. Didžiausias dėmesys skirtas Vokietijos, Nyderlandų ir Jungtinės Karalystės reglamentavimui. Šių valstybių pasirinkimą lėmė, kad šių valstybių reglamentavimą analizavo Lietuvos įstatymų leidėjas priimdamas naująjį CK.

Specialioji literatūra. Tyrimo literatūrą galima išskirti į dvi grupes: bendrą ir specialią. Pirmos grupės autorių darbai nebuvo skirti analizuoti APPS formos klausimų, bet nagrinėjo su šio tipo sutartimi susijusius klausimus, kurie buvo reikšmingi magistro darbui. Prie pirmosios grupės galima priskirti Bitės¹¹¹², Kiršienės¹³, Rimo¹⁴, Miliausko¹⁵ ir kitų autorių darbus. Antrosios grupės autoriai didelį dėmesį skyrė APPS formos klausimams. Šiai grupei priskirtini Bitės¹⁶, Zagurskio¹⁷, Witteveen ir Siegers¹⁸ ir kitų darbai. Ypač didelę svarbą šiam tyrimui turėjo Bitės straipsnis, kuriame buvo nagrinėtas APPS formos reglamentavimas ir galima jo kryptis, tiesa, parašytas dar prieš CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimą.

Teismų praktika. Magistro darbe remiamasi LAT praktika dėl APPS formos klausimų. LAT praktika buvo aktuali ir tiriant APPS formos nesilaikymo padarinius,

¹¹ BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009.

¹² BITĖ, Virginijus; ir KIRŠIENĖ, Julija. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*, 2008, 5(107).

¹³ *Ibid.*

¹⁴ RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai: bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010.

¹⁵ MILIAUSKAS, Paulius. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai. *Teisė*, 2012, Nr. 82.

¹⁶ BITĖ, Virginijus. Agreement on sale of close company shares: requirements of form and significance of registration. *Jurisprudencija*, 2012, 19(2).

¹⁷ ZAGURSKIS, Simonas. Verslo perleidimas akcijų arba įmonės pardavimo būdu. *Notariatas*, 2017, Nr. 23.

¹⁸ WITTEVEEN, H.; SIEGERS, J. A., Getting the deal through: Private M&A 2018. *Law Business Research* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.my.stibbe.com/mystibbe/attachment_dw.action?atkey=FRbANEucS95NMLRN47z%2BeeOgEFcT8EGQJsWJiCH2WAW9VPocuwTPKjHPiXsRj%2Fvp&nav=FRbANEucS95NMLRN47z%2BeeOgEFcT8EGQbuwypnpZjc4%3D&attdocparam=pB7HEsg%2FZ312Bk8OIuOIH1c%2BY4beLEAearb7uD2SpJM%3D&fromContentView=1>.

analizuojant probleminius akcijų perleidimo aspektus: akcijų mainų ir akcijų dovanojimo atveju.

Kiti šaltiniai. Tyrimui atlikti buvo aktualūs ir kiti šaltiniai. Ypač svarbūs *travaux préparatoires* dėl CK 1.74 str. 1 d. 3 str. priėmimo, šių dokumentų analizė leido nustatyti įstatymo leidėjo tikslus, įtvirtinant privalomą notarinę APPS formą. Taip pat reikšmingi buvo bendrai advokatų kontorų sudarytos APPS duomenų analizės ir statistikos.

1. UAB APPS FORMOS REGLAMENTAVIMO LIETUVOS RESPUBLIKOJE ANALIZĖ

1.1. Rašytinės formos UAB APPS

Prieš pradėdant sutarties formos analizę būtina trumpai identifikuoti APPS sampratą, sutarties objektą. Šių elementų nustatymas leis suvokti sutarties esmę, šalių įsipareigojimus ir sutarties formos reikšmę. Nei CK, nei ABĮ įstatymų leidėjas nepateikia APPS sąvokos (sampratos). Tačiau ši gali būti apibrėžiama kaip sutartis, kuria viena šalis (akcininkas) įsipareigoja perduoti sutartą akcijų kiekį kitai šaliai (pirkėjui) nuosavybės teise, o pirkėjas įsipareigoja priimti akcijas ir už jas sumokėti sutartą kainą¹⁹. Šiai sutarčiai būdingi toliau nurodyti požymiai: pirma, sutartis laikoma dvišalė (abi sutarties šalys turi teisių ir pareigų viena kitos atžvilgiu), antra, sutartis laikoma atlygintinė ir ekvivalentinė (šalys aiškiai žino parduodamų akcijų skaičių ir atsiskaitymo kainą, kuri gali būti tik pinigų suma), trečia, ši sutartis yra konsensualinė (laikoma sudaryta nuo šalių valios išreiškimo)²⁰. Vis dėlto, atkreiptinas dėmesys, kad konsensualinis sutarties požymis nereiškia, kad šalių valia gali būti išreikšta visomis formomis.

Įstatymų leidėjas ABĮ 47 str. 10 d.²¹ įtvirtino, kad UAB nematerialių APPS privalo būti rašytinės formos. Kitokį perleidimo būdą įstatymų leidėjas numato materialioms UAB akcijoms, pastarosios gali būti perleidžiamos atliekant indosamentą (ABĮ 46 str. 1 d.). Autoriaus nuomone, detalesnės analizės dėl materialių UAB akcijų perleidimo nėra tikslinga atlikti, nes šio tipo akcijos Lietuvoje dėl technologijų pažangos ir skaitmenizacijos praktikoje pasitaiko itin retai.

Būtent rašytinės formos UAB APPS yra pačios parankiausios rinkos dalyviams. Tokį teiginį nėra sunku pagrįsti, nes paprastos rašytinės formos UAB APPS sudarymo kaštai ženkliai mažesni²². Pagrindinė to priežastis yra subjekto, kuris šią sutartį turėtų tvirtinti, pavyzdžiui, notaro, FMĮ, kredito įstaigos ar centrinio depozitoriumo, nedalyvavimas sandorio procese. Be to, paprastos rašytinės formos UAB APPS sudaro prielaidas šalims nevaržomai įgyvendinti sutarties laisvės principą. Pažymėtina, kad šias prielaidas lemia itin siauras APPS reglamentavimas Lietuvoje. Todėl šalims nekyla rizika,

¹⁹ BITĖ, V. *Uždarnosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, p. 19-20.

²⁰ MIZARAS, V. *Pirkimo-pardavimo sutartis*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.vu.lt/tf/v.mizaras/dokumentai/0.pdf>>. p. 3-5.

²¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, Nr. 64-1914.

²² Kaštų analizė detaliai analizuojama 2.4 skyriuje.

kad sandoris nebus patvirtintas vien dėl formalaus, aukščiau įvardintų subjektų, požiūrio į sutarties šalių susitartas sąlygas.

Būtų galima išskirti dar vieną pagrindinį paprastos rašytinės formos UAB APPS privalumą – galimybę pasirinkti užsienio teisės taikymą sutarčiai. Toks pasirinkimas šalims taptų praktiškai neįmanomas sutartį tvirtinant pas notarą, nes pastarieji dėl užsienio jurisdikcijos neišmanymo²³ negali patvirtinti sandorio teisėtumo²⁴.

Nustačius paprastos rašytinės formos UAB APPS privalumus sutarties šalims, reikia akcentuoti, kad sutarties šalys gali savanoriškai tokią sutartį tvirtinti pas notarą. Asmenų teisė notariškai tvirtinti sandorius, kuriems neprivaloma notarinė forma, numatyta CK 1.77 str. 2 d. Tokį sutarties šalių pageidavimą gali lemti siekis užtikrinti sandorio teisėtumą ir apsisaugoti nuo galimų ginčų ateityje dėl sandorio negaliojimo²⁵.

Vis dėlto, šiandien šalims galimybė sudaryti rašytinės formos UAB APPS apribota nuo 2015 m. įsigaliojusio CK 1.74 str. 1 d. 3 p.: *„uždaryjū akcinių bendrovių akcijų pirkimo–pardavimo sutartys, kai parduodama 25 procentai ar daugiau uždarosios akcinės bendrovės akcijų arba akcijų pardavimo kaina yra didesnė kaip keturiolika tūkstančių penki šimtai eurų, išskyrus atvejus, kai akcininkų asmeninės vertybinių popierių sąskaitos tvarkomos vertybinių popierių rinką reglamentuojančių teisės aktų nustatyta tvarka”*²⁶. Lyginant situaciją prieš analizuojamą CK pakeitimą ir po jo, akivaizdu, kad šalims buvo sukurta papildoma pareiga sandorį tvirtinti pas notarą, esant CK 1.74 str. 1 d. 3 p. numatytoms sąlygoms²⁷. Toliau analizuojama rašytinės formos UAB APPS pirminės ir antrinės akcijų apyvartos metu, jų skirtumai ir juos lemiančios priežastys.

1.1.1. Pirminė UAB akcijų apyvarta

Visų pirma, pirminė akcijų apyvarta UAB, kurioje nėra viešai siūlomos akcijos, suvokiama kaip VP (akcijų) įsigijimas jų išleidimo metu. Tokį apibrėžimą suponuoja VPĮ 2 str. 29 d.²⁸ Iš esmės, UAB atveju, tai yra neviešas siūlymas asmeniui įsigyti bendrovės akcijų ne pirkimo – pardavimo sutartimi, bet išleidžiant naujų bendrovės akcijų ir pasirašant akcijų

²³ Autorius pastebi, kad pareigos notarui išmanyti užsienio jurisdikcijas įstatymai nenumato.

²⁴ Ši problema detaliau analizuota 2.1 skyriuje.

²⁵ Pavyzdžiui, sudarius notarinę sutartį esmingai yra sumažinama tikimybė, kad toks sandoris būtų pripažintas negaliojančiu dėl suklydimo, nes notaras turi pareigą išaiškinti sandorio šalims teises ir pareigas (NĮ 30 str.).

²⁶ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.74, 1.105 ir 6.871 straipsnių pakeitimo įstatymas. TAR, 2014, Nr. 12715.

²⁷ Lietuvos Respublikos civilinis kodeksas (su pakeitimais ir papildymais), Valstybės žinios, 2000, Nr. 74-2262.

²⁸ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas, Valstybės žinios, 2007, Nr. 17-626.

pasirašymo sutartį. Skirtumas nuo APPS tas, kad pinigai ir (arba) nekilnojamas turtas už akcijas pasieks bendrovę, kurios akcijos pasirašomos, o ne pardavėją (akcininką).

Analizuojant ABĮ pastebėtina, kad įstatymų leidėjas skirtingai reglamentuoja akcijų įsigijimo formos klausimus pirminės ir antrinės apyvartos metu. Šie skirtumai ypač išryškėja lyginant ABĮ 44 str. įtvirtintą reglamentavimą su ABĮ 46 str. ir 47 str. bei CK 1.74 str. 1 d. 3 p. nuostatomis. ABĮ 44 str. 2 d. įtvirtintas toks akcijų pasirašymo sutarties formos apibrėžimas: „*Akcijų pasirašymo sutartis yra paprastos rašytinės formos, išskyrus atvejus, kai Civilinis kodeksas nustato privalomą notarinę formą (visa ar dalis pasirašytų akcijų emisijos kainos apmokama nepiniginiu įnašu – nekilnojamoju turtu)*”²⁹. Akcijų pasirašymo sutarties formos reglamentavimas akivaizdžiai liberalesnis, nes notarinė sutarties forma siejama ne su akcijų pasirašymo verte ar procentinių akcijų pasirašymo kiekiu, bet su atsiskaitymo būdu – nekilnojamu turtu.

Gali kilti klausimas, kodėl įstatymų leidėjas numato liberalesnę formą akcijų pasirašymo sutarčiai nei APPS? Autoriaus įsitikinimu, šio reglamentavimo skirtumo prielaidas galima būtų įžvelgti pačiame įstatinio kapitalo didinimo procese, kurio metu ir yra sudaromos akcijų pasirašymo sutartys. Šiame procese neišvengiamai dalyvauja notaras, kuris tvirtina naujus bendrovės įstatus (ABĮ 49 str. 9 d.). Proceso metu notaras peržiūri ir minėtąją akcijų pasirašymo sutartį bei su ja susijusius dokumentus. Autoriaus įsitikinimu, atskirai tvirtinti akcijų pasirašymo sutartis būtų neprasminga, nes pastarosios yra tik įstatinio kapitalo didinimo proceso dalis. Nepaisant to, įstatymų leidėjas, numato vieną atvejį, kai akcijų pasirašymo sutartis turi būti individualiai patvirtintos notaro. Šis atvejis siejamas su atsiskaitymo būdu, t. y. atsiskaitymu nekilnojamu turtu. Būtent pats objekto specifiškumas ir svarba lemia, kad valstybė turi imtis papildomų priemonių jam apsaugoti, todėl tokiems sandoriams ir numatyta notarinė forma. Svarbu pažymėti, kad įstatymų leidėjas notarui numato pareigą įsitikinti, jog toks nekilnojamas turtas tikrai priklauso asmeniui, nėra jokių suvaržymų, kurie neleistų šio perleisti pagal akcijų pasirašymo sutartį.³⁰

Notaro privalomas įtraukimas į pirminės akcijų apyvartos procesą turi itin ryškų privalumą rinkai. Notaras peržiūrėdamas įstatinio kapitalo didinimo dokumentus įvertina ir akcijų pasirašymo sutartis tinkamu akcijų apmokėjimo aspektu. Šioje proceso stadijoje notaras vertina, ar bankiniai pavedimai patvirtina pasirašomų akcijų apmokėjimą, ar šalių taikomi įskaitymai naujoms akcijoms apmokėti yra pagrįsti ir teisėti. Notaro įtraukimas į

²⁹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, Nr. 64-1914.

³⁰ Lietuvos Respublikos notariato įstatymas, *Lietuvos aidas*, 1992, Nr. 192-0.

pirminę akcijų apyvartą sudaro prielaidas sumažinti neapmokėtų akcijų egzistavimą antrinėje rinkoje ir užtikrinti rinkos tikrumą bei skaidrumą. Vis dėlto, įstatymų leidėjas visiškai neužkerta kelio neapmokėtų akcijų cirkuliavimui antrinėje rinkoje, nes numato pareigą šalims pradiniu įnašu apmokėti tik 1/4 visos jų pasirašomų akcijų emisijos kainos dalies (ABĮ 45 str. 4 d.). Taigi atsižvelgiant į aukščiau šiame skyriuje išdėstytus argumentus, galima daryti išvadą, kad įstatymo leidėjo pasirinkimas numatyti skirtingą UAB APPS ir UAB akcijų pasirašymo sutarties reglamentavimą yra visiškai suprantamas ir pagrįstas.

1.1.2. Antrinė UAB akcijų apyvarta

Antrinė UAB akcijų apyvarta – tai akcijų pardavimas rinkos dalyviams po pirminės emisijos pabaigos. Iš esmės tai visi UAB akcijų pirkimo – pardavimo sandoriai sudaromi rinkoje, kadangi šių sandorių objektas yra tinkamai išleistos ir apmokėtos bendrovės akcijos. Tinkamą akcijų išleidimo ir apmokėjimo svarbą patvirtina ir LAT praktika³¹, kurioje konstatuojama, kad neapmokėtos akcijos negali būti APPS objektu, o sudarius tokią sutartį ši pripažįstama negaliojančia, nes negalioja ir pačios akcijos (ABĮ 48 str. 1 d.).

Toliau bus analizuojamas antrinės akcijų apyvartos tikslas ir šalių motyvai dalyvauti joje. Pagrindiniu antrinės UAB akcijų apyvartos tikslu galima įvardinti akcininko siekį parduoti akcijas ir tokiu būdu gauti pelno. Pagrindiniai šalių motyvai, kuriuos autorius identifikuoja, dalyvauti antrinėje UAB akcijų apyvartoje yra šie:

- 1) Akcininko suinteresuotumas ir siekis parduoti visas turimas UAB akcijas ir pasitraukti iš bendrovės valdymo. Šio motyvo turinys gali skirtis priklausomai nuo to, ar akcininkas yra fizinis, ar juridinis asmuo. Fizinio asmens atveju akcijų pardavimą dažniausiai lemia akcininko amžius, sveikata, interesų pokyčiai. Juridiniai asmenys dažniausiai parduoda valdomas bendrovės suėjus jų investicijų terminui;³²
- 2) Akcininko suinteresuotumas ir siekis pritraukti naujų investuotojų į bendrovę. Tai pasireiškia akcininkui parduodant tik dalį turimų akcijų ir taip pritraukiant naują akcininką, kuris prie bendrovės valdymo prisidėtų savo turimu *know how* ir (arba) finansiniais resursais.

³¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2014 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje (nuasmeninta), Nr. 2K-407/2014.

³² RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai: bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010, p. 86-88.

Analizuojant antrinę UAB akcijų apyvartą būtina akcentuoti, kad ši nėra labai likvidi³³. Mažas UAB akcijų likvidumas bus pagrindžiamas analizuojant akcinės bendrovės pertvarkymo į UAB reglamentavimą ir šio reglamentavimo numatomą apsaugą smulkiesiems akcininkams dėl mažo UAB akcijų likvidumo.

Visų pirma, mažą UAB akcijų likvidumą pagrindžia VPĮ 42 str.³⁴ numatytas privalomas akcijų pirkimo (pardavimo) institutas. Vienas iš pagrindinių šio instituto tikslų³⁵ yra apsaugoti smulkiuosius investuotojus kotiruojamoje akcinėje bendrovėje nuo situacijos, kai vienas³⁶ akcininkas superka virš 95 % kotiruojamos akcinės bendrovės akcijų ir priima sprendimą pasitraukti iš biržoje listinguojamų bendrovių sąrašo. Kitas tokio akcininko žingsnis būtų akcinę bendrovę pertvarkyti į UAB, ko padarinys – sumažėjusi smulkiųjų akcininkų turimų akcijų vertė dėl prasto likvidumo. Akcijų sumažėjusį likvidumą pertvarkius akcinę bendrovę į UAB patvirtina ir LAT praktika³⁷: „*Pasinaudodami galimybe perleisti turimas akcijas smulkieji akcininkai taip apsisaugo nuo galimo jų nuvertėjimo sumažėjus jų likvidumui arba nuostolių, jei stambusis akcininkas pakeistų bendrovės veiklos strategiją, dividendų politiką ir kt.*”.

Apibendrinant aukščiau šiame skyriuje išdėstyta, galima teigti, kad būtent antrinė UAB akcijų apyvarta yra svarbesnė šiam tyrimui. Antrinė UAB akcijų apyvarta grindžiama privačiomis šalių derybomis, todėl UAB akcijos yra ženkliai mažiau likvidžios nei kotiruojamos akcinės bendrovės akcijos.

1.2. Rašytinės formos UAB APPS, kai bendrovės VP apskaitos tvarkymas perduotas FMI, kredito įstaigai ar centriniam depozitoriumui

Įstatymų leidėjui papildžius CK 1.74 str. 1 d. 3 p. buvo įtvirtinta privaloma UAB APPS notarinė forma, jei tenkinama bent viena iš dviejų sąlygų: (i) parduodama bent 25 % akcijų; (ii) akcijų kainai viršijant 14 500 EUR. Akcentuotina, kad šiuo pakeitimu buvo sukurta ir alternatyva notarinei formai. Siekiant pasinaudoti šia alternatyva, UAB VP sąskaitų tvarkymas turėjo būti perleistas sąskaitų tvarkytojui. Vis dėlto, naujai sukurta CK norma nenukreipia, kurio įstatymo nuostatomis reikėtų vadovautis siekiant teisėtai pasinaudoti

³³ Mažas UAB akcijų likvidumas siejamas su UAB pobūdžiu, t. y. privati bendrovė, kurios akcijomis nėra prekiaujama viešai.

³⁴ Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-626.

³⁵ Kitas šio instituto tikslas yra suteikti galimybę asmeniui, supirkusiam virš 95 % listinguojamos bendrovės akcijų, išpirkti likusias akcijas ir pertvarkyti bendrovę į UAB.

³⁶ VPĮ numato, kad ši riba gali būti pasiekama ir veikiant sutartinai su kitais akcininkais.

³⁷ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje *Lietuvos Respublika v. V. M., R. M., N. M., Z. S., V. T., A. T., J. U., AB „Krašto projektai“*, Nr. 3K-3-370/2014.

nauja įstatymo alternatyva. Todėl, autoriaus įsitikinimu, būtina nustatyti, kokie teisės aktai reglamentuoja UAB VP apskaitos tvarkymą ir kokios taisyklės juose įtvirtintos.

Analizuojant Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymą³⁸, pastebėtina, kad UAB VP apskaitos tvarkymo taisyklė yra įtvirtinta šio įstatymo 88 str. 10 d.: „<...> *Jeigu uždaryjū akcinių bendroviū akcijos į apskaitą traukiamos ir finansinių priemonių sąskaitos tvarkomos pagal šio įstatymo nuostatas, įskaitant Lietuvos Respublikos civilinio kodekso bei Akcinių bendroviū įstatymo nuorodas į šį įstatymą, jos gali būti traukiamos į aukščiausiojo ir žemesniojo finansinių priemonių apskaitos lygiū arba žemesniojo finansinių priemonių apskaitos lygio apskaitą*”³⁹. Finansų priemonių rinkų įstatyme įtvirtinti ir sąskaitų tvarkytojai, kurie turi teisę atidaryti finansų priemonių VP sąskaitas ir jas tvarkyti. Šie subjektai yra FMĮ, kredito įstaiga ir centrinis depozitoriumas (Finansų priemonių rinkų įstatymo 87 str. 1 d.).

Pabrėžtina, kad siekiant pasinaudoti CK 1.74 str. 1 d. 3 p. įtvirtinta alternatyva notarinei sandorio formai būtina bendrovės VP apskaitą tvarkyti pagal Finansų priemonių rinkų įstatymo taisykles, o tai pavesti galima tik konkrečioms šiame įstatyme nurodytiems subjektams. Nukrypimas nuo šių įstatymo nuostatų lemtų sandorio negaliojimą dėl sutarties formos reikalavimų nesilaikymo⁴⁰.

Autoriaus įsitikinimu, toliau verta analizuoti, kokia svarba yra VP sąskaitos tvarkytojo bei kodėl įstatymų leidėjas šį prilygina notarui⁴¹. Manytina, kad atsakymas gali būti susijęs su nuosavybės perėjimo į akcijas momentu. Kaip žinia, nuosavybė į akcijas pereina ne nuo UAB APPS sudarymo, bet nuo VP sąskaitos tvarkytojo įrašų šiuose sąskaitose padarymo. Šį teiginį pagrindžia ir LAT teismo išaiškinimas, kuriame buvo keliamas klausimas dėl nuosavybės į nematerialias UAB akcijas perėjimo momentas⁴². Ši analizė leidžia daryti išvadą, kodėl buvo numatyta ne tik notarinė sutarties forma, bet ir galimybė rašytinę sutartį tvirtinti pas įstatymo numatytus sąskaitų tvarkytojus. Įstatymų leidėjas laiko, kad įstatyme įgalioto subjekto⁴³ dalyvavimas procese yra pakankamai adekvati priemonė užtikrinti šalių sudaromo UAB akcijų pirkimo – pardavimo sandorio teisėtumą ir tinkamą nuosavybės perėjimą. Autorius yra linkęs sutikti, kad įstatymų leidėjas pagrįstai sulyginio sąskaitų tvarkytoją su notaru UAB APPS tvirtinimo procese.

³⁸ Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-627.

³⁹ *Ibid.*

⁴⁰ Formos nesilaikymo padariniai aptarti 1.6 skyriuje.

⁴¹ Autoriaus pastaba, įstatymų leidėjas VP sąskaitos tvarkytoją notarui prilygina tik UAB APPS tvirtinimo kontekste.

⁴² Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2016 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje D. J. v. V. K., A. R., *Vokietijos Federacinės Respublikos įmonė „Sachsenkraft GmbH“, UAB „Idmava ir partneriai“*, Nr. 3K-3-457-686/2016.

⁴³ Sąskaitų tvarkytojų veikla yra licencijuojama Lietuvos banko.

Toliau bus siekiama išsiaiškinti, ar įstatymų leidėjo įtvirtinta alternatyva notarinei sandorio formai pasiteisino, ir kokie jos privalumai. Geriausiai praktinius APPS formos pasirinkimo motyvus atskleidžia įmonių įsigijimų ir susijungimų srityje dirbantys praktikai. Pavyzdžiui, praktikuojantis advokatas dr. Juozas Rimas atkreipia dėmesį⁴⁴, kad sudarant sutartį su užsienio šalies subjektu dažniausiai UAB APPS rengiama išimtinai užsienio kalba⁴⁵. Pagrindinė to priežastis yra vertimo kaštų (laiko ir pinigų) išvengimas⁴⁶. Šie kaštai gali susidaryti ženklūs dėl poreikio notarui pateikti ne tik sutarties, bet ir atstovavimą pagrindžiančių dokumentų vertimus⁴⁷. Kitą privalumą, UAB APPS tvirtinti per sąskaitų tvarkytojus, praktikai įvardija fiksuotą sutarties tvirtinimo mokestį⁴⁸. Notarų mokestį gali būti sunku apskaičiuoti, esant sutartyje įtvirtintoms kainos koregavimo (angl. *price adjustment*) nuostatoms. Galiausiai, praktikai įvardija, kad sutarties tvirtinimas pas sąskaitos tvarkytojus suteikia teisę šalims pasirinkti užsienio jurisdikcijos taikymą.⁴⁹

Apibendrinant galima teigti, kad CK 1.74 str. 1 d. 3 p. numatyta alternatyva notarinei APPS akivaizdžiai palankesnė ir lankstesnė bent jau sutartims, kurios turi užsienio elementą, o tam tikrais atvejais ir vienintelis objektyviai pateisinamas būdas užsienio subjektams įsigyti UAB akcijų.

1.3. Notarinės formos UAB APPS

Siekiant iširti, kokios priežastys lėmė anksčiau darbe minėto CK 1.74 str. 1 d. 3 p. atsiradimą Lietuvos civilinėje teisėje, toliau darbe bus analizuojami įstatymo⁵⁰ lydymieji dokumentai. Juose įstatymų iniciatyvos teisę turintys subjektai ir įstatymų leidėjas motyvavo šio įstatymo būtinumą ir suteikiančią naudą. Manytina, kad ši analizė leis

⁴⁴ ČIULADA P. *Sąmyšis dėl įmonės akcijų pardavimo: dvi naujovės, abi su trūkumais. Verslo žinios* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vz.lt/archive/article/2015/1/22/samysis-del-imones-akciju-pardavimo-dvi-naujoves-abi-su-trukumais>>.

⁴⁵ Dominuojanti užsienio kalba įmonių įsigijimo ir susijungimo srityje yra anglų, o tai pagrindžia Baltijos šalių sandorių statistikos studija: *Baltic M&A Deal Points Study 2018* [Interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://tgsbaltic.com/assets/Baltic-MA-Deal-Points-Study-2018.pdf>>.

⁴⁶ Žr. 2.4 skyrių.

⁴⁷ Pavyzdžiui, pirkėjui esant užsienio valstybėje veikiančiam fondui notarui verstinų dokumentų kiekis būtų itin didelis (notaras privalo įsitikinti ar pirkėjo atstovas gali teisėtai atstovauti, o tam reikėtų ne tik fondo dokumentų, bet galimai ir fondo valdymo įmonės dokumentų).

⁴⁸ ČIULADA P. *Sąmyšis dėl įmonės akcijų pardavimo: dvi naujovės, abi su trūkumais. Verslo žinios* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vz.lt/archive/article/2015/1/22/samysis-del-imones-akciju-pardavimo-dvi-naujoves-abi-su-trukumais>>.

⁴⁹ SABALIAUSKAS, L. *Įmonės akcijų pardavimas: notarinė forma vs. depozitoriumas*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://triniti.lt/2015/12/23/imones-akciju-pardavimas-notarine-forma-vs-depozitoriumas/>>.

⁵⁰ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.74, 1.105 ir 6.871 straipsnių pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2014, Nr. 12715.

atsakyti į vieną iš esminių šio tyrimo klausimų, ar UAB APPS privaloma notarinė forma nėra perteklinis reglamentavimas, ir ar siekiamų tikslų negalima pasiekti šalis mažiau varžančiomis priemonėmis.

Vienas reikšmingiausių dokumentų, atskleidžiančių Prezidentės Dalios Grybauskaitės inicijuoto CK pakeitimo įstatymo⁵¹ motyvus ir tikslus, yra aiškinamasis raštas⁵². Įstatymo projekto tikslu aiškinamajame rašte įvardijama: „*apriboti galimybes fiktyviai sudarinėti sukčiavimo pobūdžio nusikalstamų veikų, tarp jų – neteisėto praturtėjimo, padarymo schemose dažniausiai aptinkamus sandorius ir taip mažinti prielaidas šių nusikaltimų bei kitų panašių pažeidimų paplitimui.*”⁵³ Iš esmės įvardijamas tikslas yra kova su konkrečiomis nusikalstamomis veikomis ne baudžiamosios teisės priemonėmis⁵⁴, bet įsikišant į civilinės teisės reguliavimo sritį. Toliau itin svarbu nustatyti, kokie būtent buvo motyvai lėmę privalomos notarinės UAB APPS formos įtvirtinimą:

Pirmas identifikuotas motyvas yra: „*kita esminė prielaida sukčiauti – tai dėl galiojančio reglamentavimo spragų sudarytos galimybės egzistuoti realios ūkinės finansinės veiklos nevykdančioms įmonėms bei laisvai manipuluoti uždarytų akcinių bendrovių akcijomis.*”⁵⁵ Šioje vietoje, autoriaus nuomone, verta nustatyti ar naujasis reglamentavimas pakeitė situacija, ir ar apskritai šis motyvas yra teisėtas:

- 1) pakeitus reglamentavimą situacija dėl bendrovių steigimo visiškai nepasikeitė, kadangi UAB APPS formos reglamentavimas neturi nieko bendro su UAB steigimu, kurio reglamentavimas išliko nepakitęs;
- 2) autorius labai abejoja, ar UAB, nevykdančių realios ūkinės finansinės veiklos, egzistavimas yra priešingas teisei, nes tokios tuščios bendrovės⁵⁶ (angl. *shell*

⁵¹ Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.74, 1.105 ir 6.871 straipsnių pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2014, Nr. 12715.

⁵² Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 44 ir 47 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 3, 15, 27, 59, 77 ir 80 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=f4nne6gkx&documentId=TAIS.442589&category=TAK>>.

⁵³ *Ibid.*

⁵⁴ Autorius pastebi, kad įprastai baudžiamosios teisės problemos sprendžiamos tobulinant nusikalstamų veikų sudėtis, numatant racionalesnę bausmę ar poveikio priemonę, šviečiant visuomenę.

⁵⁵ Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 44 ir 47 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 3, 15, 27, 59, 77 ir 80 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=f4nne6gkx&documentId=TAIS.442589&category=TAK>>.

⁵⁶ Paprastai tuščios bendrovės gali ilgą laiką tiesiog egzistuoti, kol staiga jų prireikia teisėto privataus kapitalo sandorio atlikimui.

company) dažnai naudojamos sudėtingos struktūros privataus kapitalo sandoriuose⁵⁷.

- 3) Tuščių bendrovių steigimo, o atsiradus jų pirkėjams pardavimo veiklą reglamentuoja PPTFPI 25 str.⁵⁸ Todėl nėra visiškai jokio pagrindi konstatuoti, kad tokio tipo bendrovių steigimas yra draudžiamas. Autorius pabrėžia, kad įstatymo iniciatyvos teisę turinčio subjekto siūloma priemonė dėl situacijos sprendimo yra netinkama. Reglamentuojant UAB APPS formą, nėra daroma įtaka bendrovių steigimui, nes šį reglamentuoja visai kitos ABĮ nuostatos.
- 4) Autorius įsitikinęs, kad daug veiksmingesnė priemonė norimam tikslui pasiekti būtų efektyvesnė veiklos nevykdančių bendrovių kontrolė. Tą pasiekti būtų galima suteikiant Registrų centrui galimybes lengviau likviduoti bendroves, kurių akcininkai nesugeba pagrįsti lėšų kilmės.

Antras identifikuotas motyvas, kurį išskiria įstatymų iniciatyvos teisę turintis subjektas, yra dokumentų klastojimas ir fiktyvumas: „*tai reiškia, kad šie dokumentai gali būti be didesnių sunkumų klastojami: sudaromos fiktyvios sutartys, dokumentai surašomi atgaline data, keičiamas tikrų sutarčių turinys.*”⁵⁹. Autorius su išsakytu motyvu ir pasirinkta priemone negali sutikti, kadangi:

- 1) naujasis reglamentavimas dokumentų klastojimo ir fiktyvumo neišsprendė ir įvestomis priemonės to padaryti neįmanoma. Asmenys, siekiantys nusikalstamų tikslų, ir toliau gali sudaryti fiktyvias UAB APPS paprasta rašytine forma, nes išliko galimybė skaidyti sutartis mažesniais akcijų paketais. Tokiu būdu sukuriama įvaizdis, kad notarinė sandorio forma buvo nereikalinga. Doktrinos autoriai šį argumentą išsakė dar prieš prasidedant formaliam įstatymo priėmimo procesui⁶⁰, tačiau įstatymų leidėjas į šias pastabas neatsižvelgė;
- 2) Net ir ankstesnio reglamentavimo atveju, nusikalstamą veiklą tyrę pareigūnai galėjo inicijuoti sandorio pripažinimą fiktyviu (CK 1.86 str.), jei šis buvo

⁵⁷ RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai: bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010, p. 61.

⁵⁸ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1997-07-04, Nr. 64-1502.

⁵⁹ Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 44 ir 47 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 3, 15, 27, 59, 77 ir 80 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=f4nne6gkx&documentId=TAIS.442589&category=TAK>>.

⁶⁰ BITĖ, Virginijus. Agreement on sale of close company shares: requirements of form and significance of registration. *Jurisprudencija*, 2012, 19(2), p. 548-552.

sudarytas tik fiktyviai, t. y. nesiekiant teisinių padarinių ir pažeidžiant viešąjį interesą;

- 3) Įsigaliojusių reglamentavimų nebuvo užkirstas kelias UAB APPS sudarinėti atgaline tvarka, nes vis dar išliko galimybė sudarinėti paprastos rašytinės formos sutartis. Be to, nusikalstamą veiką tiriančių pareigūnų užduotis nepasikeitė. Šie ir įsigaliojus reglamentavimui turi vertinti, ar nebuvo paprastos rašytinės formos sutartys sudarytos atgaline data. Taigi, pasirinktos reglamentavimo priemonės visiškai neužkirto kelio siekiamoms veikoms užkardyti.

Trečias motyvas, kuris lėmė notarinės formos įtvirtinimą, yra nepakankamas informacijos dėl pasikeitusių akcininkų kaupimo: „*Leidžiant akcijų pirkimo – pardavimo sutartis sudaryti paprasta rašytina forma, akcijų perleidimo faktas fiksuojamas akcijų apskaitos dokumentuose <...>, tačiau už akcijų apskaitą ir duomenis apie akcininkus juridinių asmenų registre tvarkytojui perduoda pati bendrovė.*”⁶¹. Autorius pažymi, kad kaip ir ankstesnių motyvų atžvilgiu, taip ir šiuo atveju, pasirinktos priemonės visiškai nekoreliuoja su siekiamu tikslu ir motyvais, kadangi:

- 1) Siūlomu CK pakeitimu buvo pakeistas UAB APPS formos reglamentavimas, bet nebuvo visiškai jokios iniciatyvos įgyvendinti efektyvesnę pasikeitusių akcininkų kontrolę;
- 2) net ir numačius privalomą notarinę UAB APPS formą ne sandorį patvirtinęs notaras praneša Juridinių asmenų registrui apie pasikeitusius bendrovės akcininkus, bet bendrovės vadovas⁶². Vadinas, pasiūlytu reglamentavimu nebuvo įmanoma įgyvendinti deklaruojamo tikslo. Be to, autorius pažymi, kad numačius tokią pareigą notarui būtų itin sudėtingą ją įgyvendinti, nes dažnu atveju APPS sudarymo momentas ir nuosavybės į akcijas perėjimo momentas nesutampa, o gali nusitęsti ir keletą ar daugiau mėnesių⁶³, o blogiausiu atveju sandoris gali žlugti.

⁶¹ Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 44 ir 47 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 3, 15, 27, 59, 77 ir 80 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?fwid=f4nne6gkx&documentId=TAIS.442589&category=TAK>>.

⁶² ABĮ 41¹ str. 3 d. numato bendrovės vadovo pareigą pateikti informaciją nurodytą šio straipsnio 1 d. (informacija apie akcininką ir jo valdomą akcijų kiekį).

⁶³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2016 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje D. J. v. V. K., A. R., Vokietijos Federacinės Respublikos įmonė „Sachsenkraft GmbH“, UAB „Idmava ir partneriai“, Nr. 3K-3-457-686/2016.

Apibendrinant motyvą, išdėstytą aiškinamajame rašte⁶⁴, ir atsižvelgiant į išdėstytus argumentus aukščiau, darytina išvada, kad privalomos notarinės UAB APPS formos įtvirtinimas nebuvo pagrįstas. Įstatymo iniciatyvos teisę turinčio subjekto nurodytas tikslas, šio tikslo motyvai ir siūlytos priemonės⁶⁵ visiškai nekoreliuoja tarpusavyje ir nėra menkiausio pagrindo tikėtis teigiamų rezultatų.

Siūlytą CK pakeitimą kritiškai vertino ir įstatymu suinteresuoti asmenys. Pastabos užfiksuotos Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komiteto išvadose⁶⁶. Pavyzdžiui, Europos teisės departamento prie Teisingumo ministerijos nuomone: „projektai neužkerta kelio apeiti numatytus draudimus sudarant kelias ar net dešimt <...> juridinių asmenų sutarčių (akcijų pirkimo – pardavimo sutartis) vienu metu ar per trumpą laikotarpį neviršijant projektuose numatytos 50 000 litų ribos ir tokiu būdu išvengiant šių sutarčių notarinės formos“⁶⁷. Lietuvos Bankų asociacija taip pat kritikavo pasirinktas priemones ir siūlė vietoj privalomos UAB APPS formos stiprinti Sutarčių registro funkcijas, nes notarinė sandorio forma niekaip negali užkirsti fiktyvių UAB APPS, kai palikta galimybė sudaryti smulkias APPS paprasta rašytine forma. Suinteresuoti asmenys pabrėžė ir šių pakeitimų neigiamą poveikį verslo subjektams, ypač užsienio subjektams, norintiems sudaryti UAB APPS⁶⁸.

Vis dėlto, išvados⁶⁹ rodo, kad Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas buvo linkęs pritarti Prezidentės aiškinamajam raštui⁷⁰, kuriame buvo konstatuota, kad CK 1.74 str. 1 d. 3 p. neigiamos įtakos verslui neturės. Autorius su šia pozicija sutikti negali ir antroje magistro darbo dalyje analizuos problematiką, kuri atsirado įtvirtinus privalomą notarinę sutarties formą. Autoriaus įsitikinimu, analizuojamas CK pakeitimas apskritai buvo priimtas atsižvelgiant vien tik į nusikalstamas veikas tiriančių institucijų

⁶⁴ Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 44 ir 47 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 3, 15, 27, 59, 77 ir 80 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=f4nne6gkx&documentId=TAIS.442589&category=TAK>>.

⁶⁵ Siūloma priemonė: įtvirtinti privalomą notarinę formą UAB APPS sutartims.

⁶⁶ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, pagrindinio komiteto išvados Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, TAR, 2014, Nr. XIIP-248.

⁶⁷ *Ibid.*

⁶⁸ *Ibid.*

⁶⁹ *Ibid.*

⁷⁰ Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 44 ir 47 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 3, 15, 27, 59, 77 ir 80 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=f4nne6gkx&documentId=TAIS.442589&category=TAK>>.

siūlymus ir visiškai nevertinant ir nekreipiant dėmesio į poveikį civilinių teisinių santykių subjektams.

1.3.1. Kainos reikšmė

CK 1.74 str. 1 d. 3 p. numato, kad UAB APPS privaloma notarinė forma, jei akcijų kaina yra didesnė nei 14 500 EUR⁷¹. Natūraliai kyla klausimas, kodėl buvo pasirinkta būtent ši suma? Užuominą galima rasti jau nagrinėtame aiškinamajame rašte dėl CK 1.74 str. 1 d. 3 p. įstatymo projekto, kuriame teigiama, kad: „Ši riba pasirinkta atsižvelgiant į kitiems sandoriams, visų pirma – dovanojimo sutartims, nustatytą privalomos notarinės formos taikymo ribą.”⁷². Tame pačiame aiškinamajame rašte dovanojimo sutartis, paskolos sutartis, vekselis, tarsi, yra prilyginamos vieno tipo sutartims: „Iš sutarčių, pagal kurias dažniausiai perleidžiamos piniginės lėšos ir kurios dėl šios priežasties yra itin palankios realiam pinigų judėjimui slėpti, galiojančios Civilinio kodekso nuostatos privalomą notarinę formą numato tik dovanojimo sutarčiai.”⁷³, kurios dažniausiai naudojamos pinigų judėjimui slėpti.

Vis dėlto, manytina, kad APPS išsiskiria iš minimų sutarčių vien jau savo dalyku, t. y. dovanojimo sutarties, paskolos sutarties, vekselio atveju dalykas yra aiškus, šalies įsipareigojimas, esant įtvirtintoms sąlygoms, perduoti pinigus kitai šaliai. Tuo tarpu APPS dalykas yra pardavėjo pareiga perduoti nuosavybės teisę į akcijas.

Autoriaus nuomone, nors ir nėra iki galo įtikinantys įstatymų leidėjo motyvai dėl sumos nustatymo lemiančio notarinės formos būtinumą, tačiau praktinės reglamentavimo problemos išvelgti nėra pagrindo. Tačiau, autoriaus įsitikinimu, problema yra ta, kad įstatymų leidėjas sistemiškai neįvertino, kad APPS skiriasi savo dalyku nuo mainų sutarties, dovanojimo sutarties ir vekselio bei vienu pakeitimu visoms šioms sutartims įtvirtino provalomą notarinę sutarties formą.

⁷¹ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, nr. 64-1914.

⁷² Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 44 ir 47 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 3, 15, 27, 59, 77 ir 80 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.].
Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=f4nne6gkx&documentId=TAIS.442589&category=TAK>>.

⁷³ *Ibid.*

1.3.2. Kontrolės įgijimo reikšmė

Įstatymų leidėjas notarinę UAB APPS formą susiejo su įsigyjamų akcijų kiekiu, t. y. bent 25 % bendrovės akcijų⁷⁴. Vis dėlto, lieka neaiškus motyvas nustatyti būtent tokią ribą, nuo kurios būtų reikalinga UAB akcijų pirkimo – pardavimo sandorį tvirtinti notarine tvarka.

Analizuojant ABĮ nuostatas galime pastebėti, kad akcininkas, įgijęs 25 % bendrovės akcijų, neįgyja net neigiamos kontrolės (angl. *negative control*) bendrovėje. Neigiama kontrolė – tai galimybė balsuojant prieš siūlomą sprendimą užkirsti kelią jo priėmimui ir taip turėti įtakos bendrovės valdymui⁷⁵. Akcininkui pasinaudoti neigiama kontrole bendrovėje priimant svarbiausius balsus reikia bent $1/3 + 1$ bendrovės akcijų (ABĮ 28 str. 1 d.).

Autoriaus įsitikinimu, dabartinė CK 1.74 str. 1 d. 3 p.⁷⁶ redakcija tobulintina bent jau numatant, kad APPS privalo būti tvirtinama notariškai, jei parduodamų akcijų kiekis viršija $1/3 + 1$ visų bendrovės akcijų. Tokiu įstatymo pakeitimu būtų numatyta, kad notarinė forma UAB APPS reikalinga, kai pirkėjas įgyja galimybę turėti įtaką bendrovės valdyme. Pavyzdžiui, viename magistro darbe pateikiama idėja, kad galbūt įstatymų leidėjas numatydamas 25 % akcijų kiekį siekė užtikrinti koncentracijų kontrolę⁷⁷. Vis dėlto, autoriaus nuomone, su tokia pozicija negalima sutikti, nes KĮ 3 str. 9 d.⁷⁸ prasme kontrolė valdant 25 % UAB akcijų galėtų būti itin išskirtiniais atvejais, pavyzdžiui, akcininkų sutarties pagrindu galint ir su tiek balsų blokuoti esminius įmonės sprendimus. Be to, koncentracijų kontrolė ir taip yra efektyvi, nes šalys sudarydamos UAB APPS linkusios konsultuotis su teisininkais ir vertinti koncentracijos leidimo reikalingumą. KĮ 36 str. 1 d. numato, jog koncentracijos įgyvendinimas nepranešus, kai tai buvo privaloma padaryti, užtraukia bendrovei atsakomybę iki 10 % bendrųjų metinių pajamų⁷⁹. Tokie pažeidimai nustatomi itin retai ir gan sunkiose situacijose, o ne standartiniais 25 % UAB akcijų pirkimo – pardavimo atvejais. Apibendrinant galima teigti, kad įstatymų leidėjas 25 % akcijų ribą numatė sistemiškai neįvertinęs, kokią įtaką akcininkas įgyja.

⁷⁴ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, Nr. 64-1914.

⁷⁵ SEALY, L.; ir WORTHINGTON, S. *Sealy & Worthington's CASES AND MATERIALS COMPANY LAW*. Oxford: Oxford university press, 2013, p. 217-218.

⁷⁶ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, Nr. 64-1914.

⁷⁷ BRUČKUS, V. *Verslo perleidimo sutarčių analizė: akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sutartys*: magistro darbas. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2017, p. 15.

⁷⁸ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856.

⁷⁹ *Ibid.*

1.4. Pirmumo teisė sudarant UAB APPS ir jos įgyvendinimo tvarka

Pirmumo teisės institutas yra itin glaudžiai susijęs su UAB APPS formos analize. Tiek pirmumo teisės pažeidimas, tiek privalomos formos nesilaikymas lemia UAB APPS pripažinimą negaliojančia. Be to, įtvirtinus privalomą notarinę APPS formą, notaras turi pareigą prieš tvirtindamas sutartį įsitikinti, ar buvo tinkamai įgyvendinta pirmumo teisė. Todėl šiame skyriuje bus analizuojamas pirmumo teisės reglamentavimas ir įgyvendinimo tvarka, taip pat bus vertinama ir LAT praktika susijusi su pirmumo teise.

Visų pirma, pirmumo teisė yra įtvirtinta ABĮ 47 str., kuris numato, kad akcininkas, ketinantis parduoti savo turimas UAB akcijas, privalo informuoti bendrovę apie tokį ketinimą, nurodyti ketinamų parduoti akcijų skaičių, kainą ir tipą⁸⁰. Šia teise pasinaudoti gali bendrovės akcininkai, kurie pasiūlymo dieną buvo akcininkais bendrovėje (ABĮ 47 str. 2 d.). Šios teisės įtvirtinimo tikslas ir prasmė puikiai atspindėtas suformuluotoje LAT praktikoje, kuria išskirti šios normos tikslai⁸¹:

- 1) *„Akcininko pirmenybės teisės tinkamu įgyvendinimu sudaroma galimybė sumažinti bendrovės dalyvių skaičių ir taip sukcentruoti kapitalą vienosė rankose.“* Šiuo tikslu yra siekiama užtikrinti efektyvesni UAB valdymą, nes kuo mažiau akcininkų dalyvaujančių valdyme, tuo lengviau susitarti. Nesant interesų ir požiūrių skirtumo UAB yra efektyviau valdoma.
- 2) *„Pirmenybės teisė pirkti akcijas leidžia uždarosios akcinės bendrovės akcininkų atliekamą strateginį bendrovės valdymą išlaikyti tarp jau bendrovės kapitale dalyvaujančių ir bendrovės verslą gerai pažįstančių asmenų.“*⁸² Šiuo tikslu siekiama kapitalo uždarumo. Teisės doktrinoje vyrauja pozicija, kad UAB verslo sėkmė dažnai priklauso nuo to, ar išlaikomas pasitikėjimu grindžiamas akcininkų interesų balansas. Pasitikima būtent konkrečiu asmeniu, o ne bet koku akcijų turėtoju⁸³.

Identifikavus pirmumo teisės Lietuvoje sampratą ir tikslus, vertėtų, toliau analizuoti, kaip ši teisė yra įgyvendinama praktikoje, kokia apimtimi šalys gali jos atsisakyti, jei apskritai gali tą padaryti. Atsižvelgiant į aukščiau nurodytus pirmumo teisės tikslus, kyla klausimas, ar pirmumo teisė aktuali parduodant UAB akcijas trečiajam asmeniui

⁸⁰ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, Nr. 64-1914.

⁸¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje V. G. v. R. G., Nr. 3K-3-168/2009.

⁸² *Ibid.*

⁸³ RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai: bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010, p. 247-248.

(neturinčiam įmonės akcijų) ar ir kitam bendrovės akcininkui? Tikslai lyg ir suponuotų, kad pirmumo teisė turėtų būti taikoma tik akcijų pardavimo trečiajam asmeniui atveju. Tačiau Lietuvos teisės doktrinoje⁸⁴ pripažįstama, kad pirmumo teisė vienodai taikoma ir tais atvejais, kai UAB akcijos parduodamos kitam bendrovės akcininkui.

Kitas svarbus nagrinėtinais temai klausimas, kada UAB akcininkams gali būti paranku atsisakyti pirmumo teisės, modifikuoti šios teisės įgyvendinimą? Doktrinoje diskusijų kelianti nuostata yra įtvirtinta ABĮ 47 str. 9 d. Šioje normoje teigiama, kad: „Uždariosios akcinės bendrovės įstatuose gali būti nustatyta kitokia, nei šio straipsnio 1–8 dalyse nustatyta, akcijų pardavimo tvarka.”⁸⁵, tad natūraliai kyla klausimas, ar įstatuose galima įtvirtinti pirmumo teisės netaikymą. Detaliai šiuo klausimu yra pasisakę Virginijus Bitė ir Julija Kiršienė straipsnyje⁸⁶, kuriame konstatavo, kad šios normos turinys suteikia akcininkams teisę įstatuose nustatyti kitokią taisyklę dėl akcininkų, turinčių pirmumo teisę, nustatymo, numatant, kad pirmumo teisę turi akcininkai ne pranešimo dieną buvę bendrovės akcininkai, o akcijų pirkimo – pardavimo sutarties sudarymo dieną esantys⁸⁷. Be to, ši nuostata leidžia akcininkams koreguoti pačios pirmumo teisės įgyvendinimo tvarką, bet ne apskritai šios teisės atsisakymą⁸⁸. Autorius su šia doktrinoje vyraujančia pozicija visiškai sutinka, tuo labiau, kad LAT praktikoje akcininkų pirmumo teisė laikoma imperatyvia nuostata.⁸⁹

Siekiant išvengti galimų ginčų dėl UAB ateities šalys dažnai akcininkų sutartyse detalizuoja pirmumo teisės įgyvendinimo taisykles, pavyzdžiui, numatydamos proporcijas, kokiomis esami akcininkai įsigis išeinančio akcininko UAB akcijas⁹⁰. Taip pat dažnos situacijos, kai akcininkai susitaria dėl prisijungimo teisės (angl. *tag along*), kuri leidžia šią teisę turinčiam akcininkui prisijungti prie APPS, kuria kitas bendrovės akcininkas parduoda turimas akcijas. Ši teisė yra palanki smulkiesiems akcininkams, kad pasikeitus didžiajam akcininkui šie neliktų nepalankioje padėtyje⁹¹.

⁸⁴ BITĖ, Virginijus; ir KIRŠIENĖ, Julija. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*, 2008, 5(107), p. 63.

⁸⁵ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, Nr. 64-1914.

⁸⁶ BITĖ, Virginijus; ir KIRŠIENĖ, Julija. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*, 2008, 5(107), 63-66 p.

⁸⁷ *Ibid.*

⁸⁸ *Ibid.*

⁸⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2008 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje V. S. v. A. B., D. B., AB „City Service“ (buvusi AB „Rubicon City Service“), UAB „Būsto administravimo agentūra“, Nr. 3K-3-276/2008.

⁹⁰ MILIAUSKAS, Paulius. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai. *Teisė*, 2012, Nr. 82, p. 78-82.

⁹¹ RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai: bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010, p. 244 – 251.

Pirmumo teisė perleidžiant UAB akcijas nėra absoliuti. Ši teisė nėra užtikrinama ir taikoma kito pobūdžio sutartims nei APPS, pavyzdžiui, mainų sutarčiai, dovanojimo sutarčiai, laidavimo sutarčiai (ABĮ 47 str. 11 d.). Vis dėlto, analizuojant LAT praktiką⁹² pastebėtina, kad kitos formos sutarčių sudarymas yra dažnu atveju naudojamas kaip priemonė išvengti ir apeiti pirmumo teisę. Nustatant, ar akcijos perleistos kitomis nei APPS sutartimis, teisėtai, ypač svarbu nustatyti sandorio šalių motyvus ir jų tarpusavio ryšį, pavyzdžiui, akcijų dovanojimo sutarties atveju, šalių ankstesnio glaudaus ryšio nebuvimas greičiausiai sudarys prielaidas tokio sandorio pripažinimui apsimestiniu sandoriu⁹³. Tokia teismo pozicija, autoriaus įsitikinimu, yra visiškai teisinga ir suprantama, atsižvelgiant į aukščiau šiame skyriuje įvardytus pirmumo teisės tikslus.

Autorius pastebi, kad UAB APPS formos reglamentavimas sudaro prielaidas tinkamam pirmumo teisės įgyvendinimui. Šiam įgyvendinimui reikalinga bent rašytinė UAB APPS forma, nes kitu atveju nebūtų sudarytos prielaidos užtikrinti, kad pranešime nurodytos sąlygos: akcijų kiekis, tipas, kaina, atitiko tarp trečiojo asmens ir pardavėjo sutartas APPS nuostatas.

Kitas pirmumo teisės aspektas, kuris nėra iki galo aiškiai reglamentuotas, yra momentas, kada turi būti pateiktas pranešimas apie ketinimą parduoti akcijas. Kyla klausimas, ar gali akcininkas anksčiau sudaryti UAB APPS su trečiuoju asmeniu nei buvo pateiktas pranešimas apie siūlomas parduoti akcijas? Autorius linkęs manyti, kad tokios sutarties galiojimas priklausytų nuo nuosavybės perėjimo momento. Jeigu nuosavybės perėjimo momentas siejamas ne su sutarties pasirašymu, o su kitų akcininkų pirmumo teisės atsisakymu, tokia sutartis neturėtų būti pripažinta negaliojančia dėl pirmumo teisės pažeidimo.

Apibendrinant galima teigti, kad pirmumo teisės nuostata yra imperatyvi. Įvedus privalomą notarinę UAB APPS formą, notariai privalo užtikrinti, kad ši teisė būtų tinkamai įgyvendinta, kadangi notarui neatlikus šios pareigos sutartis turėtų pagrindą būti pripažinta negaliojančia. Autorius pastebi, kad pirmumo teisę svarbu tinkamai įgyvendinti ne iki APPS sudarymo, bet iki nuosavybės teisės į akcijas perleidimo momento.

⁹² Teiginį pagrindžiančios bylos: Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2016 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje A. P. ir uždarnosios akcinės bendrovės „Druskininkų sodybos“ v. T. P. Nr. 3K-3-465-686/2016, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2016 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje H. U. v. A. R. Nr. e3K-3-18-469/2016, Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2008 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje V. S. v. A. B., D. B., AB „City Service“ (buvusi AB „Rubicon City Service“), UAB „Būsto administravimo agentūra“ Nr. 3K-3-276/2008 ir kt.

⁹³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2016 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje A. P. ir UAB „Druskininkų sodybos“ v. T. P., Nr. 3K-3-465-686/2016.

1.5. Specifiniai valstybės institucijų leidimai sudaryti UAB APPS

UAB APPS keliami ne tik formalūs sutarties formos reikalavimai, bet sandoriams, atitinkantiems tam tikrus įstatymuose įtvirtintus reikalavimus, būtini papildomi valstybės institucijų leidimai. Pasikeitus reglamentavimui ir įtvirtinus notarinę UAB APPS, leidimai tapo itin aktualūs tiriamai temai. Notarai tvirtindami APPS teisėtumą privalo įsitikinti, kad visi įstatymo numatyti formalūs reikalavimai buvo įgyvendinti. Todėl šiame skyriuje bus analizuojami svarbiausi leidimai, kuriuos šalys tam tikrais atvejais privalo gauti.

Pagrindiniai leidimai, kuriuos šalims siekiant sudaryti⁹⁴ APPS gali būti reikalinga gauti, yra Konkurencijos tarybos leidimas koncentracijai (KĮ 12 str.) arba, retesniais atvejais, Lietuvos Respublikos Vyriausybės patvirtintos komisijos patvirtinimas, kad investuotojas⁹⁵ atitinka nacionalinio saugumo interesams (NSUSOAI 12 str. 10 d.)⁹⁶.

Būtinybė gauti konkurencijos tarybos leidimą UAB APPS siejama su dviem kriterijais: kontrolės įgijimu ir apyvarta.⁹⁷ Pirma, sistemiškai vertinant būtų tikslinga analizuoti ūkio subjektų dalyvaujančių UAB APPS sudaryme apyvartą, nes nepasiekus KĮ 8 str. 1 d. įtvirtintų apyvartos ribų pareiga pranešti apie ketinamą sudaryti UAB APPS nekyla, neatsižvelgiant į tai, ar bus tokiu sandoriu įgyjama kontrolė, ar ne. Apyvartos įsivertinimas nėra sudėtingas procesas. KĮ 8 str. 1 d. įtvirtina taisyklę: *„Jeigu koncentracijoje dalyvaujančių ūkio subjektų suminės bendrosios pajamos Lietuvos Respublikoje paskutiniaisiais prieš koncentraciją ūkiniais metais yra didesnės negu dvidešimt milijonų eurų ir jeigu kiekvieno mažiausiai iš dviejų koncentracijoje dalyvaujančių ūkio subjektų bendrosios pajamos Lietuvos Respublikoje paskutiniaisiais prieš koncentraciją ūkiniais metais yra didesnės negu du milijonai eurų.“*⁹⁸.

Antras reikšmingas elementas, vertinant, ar UAB APPS yra reikalinga gauti konkurencijos tarybos leidimą koncentracijai, yra kontrolės įgijimas. Atsižvelgiant į rašomo darbo temą, toliau bus nagrinėjamas kontrolės įgijimas akcijų ir jų suteikiamų teisių pavidalu. Įprastoje situacijoje kontrolės įgijimo faktas ir lemiamos įtakos turėjimas yra siejami su kontroliniu akcijų paketo įsigijimu. Lemiamą įtaką suprantama, kaip gebėjimas

⁹⁴ Šiuo atveju akcijų pirkimo – pardavimo sutarties sudarymas suprantamas plačiąja prasme, t. y. įskaitant ir nuosavybės perėjimą, nes atsižvelgiant į praktiką, šalys tokių leidimų kreipiasi jau pasirašiusios sutartis, tačiau joms dar nepasiekus užbaigimo (angl. *closing*) stadijos.

⁹⁵ NSUSOAI investuotojas suprantamas, kaip fizinis arba juridinis asmuo, siekiantis įsigyti NSUSOAI saugomos bendrovės akcijų.

⁹⁶ Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 103-4604.

⁹⁷ BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, p. 119.

⁹⁸ Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856.

priimti esminius sprendimus įmonėje⁹⁹¹⁰⁰. Lemiamą įtaką pagal susistemintą Europos Komisijos praktiką galima išskirti tokius veiksmus¹⁰¹:

- 1) valdymo organo narių, turinčių valdomuosius įgalinimus, paskyrimas;
- 2) galėjimas patvirtinti verslo planą;
- 3) investavimo sprendimų priėmimas.

Vertinant ABI nuostatų kontekste, priimti lemiamą įtaką darančius verslo sprendimus užtenka paprastos daugumos, t. y. 50 % + 1 akcija. Akcentuotina, kad bendrovės įstatuose numačius kitokią sprendimų priėmimo tvarką, t. y. pakėlus reikalingą kvorumą lemiamą įtaką darantiems sprendimams, akcijų kiekis kontrolei įgyti gali ne padidėti, bet sumažėti, nes negatyvi kontrolė¹⁰² konkurencijos teisės prasme irgi pripažįstama kontrole¹⁰³.

Su kiek painesne situacija susiduria teisininkai ir pirkėjas (investuotojas), vertindami, ar investuotojas atitinka nacionalinio saugumo interesus, ir ar reikalingas toks patvirtinimas. Pirminis klausimas, kuris sprendžiamas, yra toks: ar įmonę, kurios akcijas siekiama įsigyti (angl. *target*) patenka į nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių sąrašą (NSUSOAĮ 1 – 3 priedai)¹⁰⁴. Jeigu įmonė patenka į NSUSOAĮ 1-2 priede esančių įmonių sąrašą, pavyzdžiui „Lietuvos energija”, UAB, tai siekiant įsigyti bent 1/4 įmonės akcijų, t. y. 25 % ar daugiau, privalu gauti minėtosios komisijos pritarimą (NSUSOAĮ 7 str. 4 d. ir 8 str. 4 d.). Šiek tiek laisvesnė tvarka numatyta dėl trečiajame priede įtvirtintų įmonių, nes šių įmonių akcijų įsigijimui leidimo reikia siekiant įgyti 1/3 įmonės akcijų (NSUSOAĮ 9 str. 1 d.).

Vis dėlto, esminė problema ir neaiškumas užkoduotas dar viename reikalavime – kai siekiama įsigyti 1/4 įmonės, veikiančios nacionaliniam saugumui užtikrinti strategiškai svarbiame sektoriuje, akcijų. Šiuo atveju, taip pat yra reikalinga kreiptis ir gauti komisijos pritarimą. Būtent energetikos, transporto, informacinių technologijų ir telekomunikacijų, kitų aukštųjų technologijų, finansų ir kredito, karinės įrangos sektoriams ir yra taikomas minėtas reikalavimas (NSUSOAĮ 6 str. 1 d.). Autoriaus nuomone, toks reglamentavimas yra ydingas, nes sukuria civilinių teisinių santykių dalyviams neapibrėžtumo jausmą. Be to, jeigu dauguma įtvirtintų sektorių nekelia klausimų dėl nacionalinio saugumo intereso,

⁹⁹ Pavyzdžiui, galėjimą paskirti daugumą valdymo organo narių.

¹⁰⁰ BANEVIČIENĖ, A. *Nehorizontalių koncentracijų teisinis reguliavimas pagal Europos bendrijos ir Lietuvos Respublikos konkurencijos teisę*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, p. 63.

¹⁰¹ Ibid.

¹⁰² Galimybė blokuoti esminius lemiamą įtaką darančius verslo sprendimus.

¹⁰³ BANEVIČIENĖ, A. *Nehorizontalių koncentracijų teisinis reguliavimas pagal Europos bendrijos ir Lietuvos Respublikos konkurencijos teisę*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, p. 67-69.

¹⁰⁴ Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 103-4604.

tai, tarkime, sektorių: „*informacinių technologijų ir telekomunikacijų, kitų aukštųjų technologijų*.”¹⁰⁵ įtvirtinimas yra mažų mažiausiai neapibrėžtas ir keistas.

Pirma, autoriaus nuomone, ne visos informacinių technologijų įmonės kelia pavojų nacionaliniam saugumui, ypač šių kompanijų nediferencijuojant pagal jų veiklos mastą. Nesuprantama kokį pavojų nacionaliniam saugumui gali kelti Lietuvoje registruota smulki IT bendrovė, kurios pagrindinė veikla teikti kompiuterių priežiūros paslaugas. Antra, apskritai sunkiai paaiškinamas įstatymo leidėjo noras įvardyti ir kitas aukštųjų technologijų sritis jų visiškai nedetalizuojant bei taip sukuriant teisinį neapibrėžtumą ir netikrumą rinkoje.

Autorius pilnai supranta nacionalinio intereso apsaugos svarbą, tačiau, yra įsitikinęs, kad dabartinis įstatymas tobulintinas. Būtina konkretizuoti nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių įmonių nustatymo kriterijus, o nustatymo procese atsižvelgti į bendrovės mastą. Atsižvelgus į minėtas pastabas, autoriaus įsitikinimu, būtų pasiektas balansas tarp verslo subjektų interesų, t. y. greitai ir be didelių formalų būtų galima įsigyti UAB akcijas bei užtikrinti valstybės intereso nacionalinį saugumą.

Apibendrinant galima teigti, kad tiek Konkurencijos tarybos koncentracijos leidimo negavimas, tiek komisijos pritarimo dėl sandorio neprieštaravimo nacionaliniam saugumui teisinės pasekmės yra labai glaudžiai susijusios su sandorio formos nesilaikymo padariniais. Negavus koncentracijos pritarimo ir Konkurencijos tarybai nustačius šį¹⁰⁶ pažeidimą, sandoris, tikėtina, būtų¹⁰⁷ pripažįstamas niekiniu ir negaliojančiu *ab initio* (KĮ 10 str. 2 d.). Tokia pati taisyklė įtvirtinta ir dėl sutarčių, kurių sudarymui nebuvo gautas patvirtinimas dėl atitikimo nacionaliniam saugumui (NSUSOAĮ 10 str. 8 d.).

¹⁰⁵ Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 103-4604.

¹⁰⁶ Koncentraciją be Konkurencijos tarybos pritarimo.

¹⁰⁷ Sandorio negaliojimo klausimas vertintinas atsižvelgiant į koncentracijos padarinius rinkai.

1.6. Formos reikalavimų nesilaikymo teisiniai padariniai

Analizuojant formos reikalavimų nesilaikymo padarinius UAB APPS atveju galima išskirti du atvejus: pirma, notarinės formos nesilaikymo, antra, paprastos rašytinės formos nesilaikymo. Toliau magistro darbe būtent analizuojami šie du atvejai ir nustatomi padarinių skirtumai ar panašumai.

Notarinės sutarties atveju reikšmingiausios taisyklės numatytos CK 1.74 str. 1 d. 3 p., kuriame įtvirtinti kriterijai, kuriuos atitikus UAB APPS privalo būti notarinės formos, bei CK 1.93 str. 3 d., kurioje nedviprasmiškai konstatuojama: „*Istatymų reikalaujamos notarinės formos nesilaikymas sandorį daro negaliojanti.*”. Minėtos įstatymų nuostatos suponuoja išvadą, kad įstatyme įtvirtintos privalomos notarinės formos nesilaikymas daro sandorį negaliojančiu ir niekiniu *ab initio* (CK 1.80 str. 1 d.). Šalys sudariusios tokį sandorį turi būti gražinamos į *status quo* (CK 1.80 str. 2 d.). Nors teismų praktikoje dar nėra pasisakyta būtent dėl notarinės formos nesilaikymo APPS atveju¹⁰⁸, tačiau išvada dėl sutarties negaliojimo akivaizdi bylose dėl notarinės formos nesilaikymo. Pavyzdžiui, LAT nutarties¹⁰⁹ analizė leidžia konstatuoti, kad pirkėjui būtų gražinta už akcijas sumokėta suma, o pardavėjui UAB akcijos, jei APPS būtų pripažinta negaliojančia dėl notarinės formos nesilaikymo. Nuo šios taisyklės nukrypti būtų galima tik esant šalių nesąžiningumui ar išimtinėms aplinkybėms, kurios neleistų užtikrinti proporcingumo ir teisingumo principų taikant dvišalę restituciją¹¹⁰.

Iš esmės, analogiškas reglamentavimas dėl formos nesilaikymo įtvirtintas ir paprastos rašytinės UAB akcijų pirkimo – pardavimo atveju. To priežastis yra ABĮ 47 str. 10 d., kurioje nurodoma: „*Uždarosios akcinės bendrovės akcijų pirkimo–pardavimo sutartis yra paprastos rašytinės formos, išskyrus atvejus, kai Civilinis kodeksas nustato privalomą notarinę formą.*” Taigi, darytina išvada, kad UAB APPS sudarymas nesilaikant joms įstatymu numatytos privalomos formos reikalavimų, sąlygos jų negaliojimą ir šalių gražinimą į pirminę padėtį.

Aukščiau konstatuoti padariniai šalims kyla, kai šalys visiškai įgyvendina UAB APPS sutartį ir perleidžia nuosavybės teisę į akcijas nesilaikydami privalomos formos. Vis dėlto, UAB akcijų pirkimo – pardavimo sandoris, dažnu atveju, nėra paprastas procesas.

¹⁰⁸ Pagrindinė to priežastis pasikeitęs reglamentavimas, kuris tik nuo 2015 m. sausio 1 d. numatė privalomą notarinę formą UAB APPS, atitinkančiomis tam tikrus kriterijus.

¹⁰⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2015 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje D. B. K. v. BUAB „Amžiaus projektas“ ir BUAB „Milnesta“, Nr. 3K-3-617-611/2015 ir kt.

¹¹⁰ *Ibid.*

Šis procesas susideda iš kelių stadijų¹¹¹: ikisutartinių santykių, sutarties pasirašymo ir sandorio užbaigimo. Todėl itin svarbu akcentuoti, kad teisiniai padariniai šalims gali kilti ir ikisutartiniuose santykiuose ar stadijoje tarp sutarties pasirašymo ir sandorio užbaigimo. Pavyzdžiui, šalims pasirašius paprastos rašytinės formos UAB APPS dėl 100 % bendrovės akcijų, gali kilti sutartinė atsakomybė, nors formos reikalavimas ir nebuvo įvykdytas. Tokios atsakomybės pavyzdys gali būti sutartyje numatyta bauda pardavėjui dėl bendrovės VP apskaitos neperkėlimo sąskaitos tvarkytojui¹¹²¹¹³. Vadinasi, identifikuojant APPS formos nesilaikymo padarinius, itin svarbu nustatyti, ar akcijų nuosavybė perėjo pirkėjui, ar ne. Tik nustačius akcijų nuosavybės perėjimo momentą ir sandorio formos nesilaikymo faktą, galima konstatuoti sandorio negaliojimą *ab initio*.

Autorius atkreipia dėmesį, kad praktikoje dažniausiai kyla problema ne dėl netinkamos formos UAB APPS sudarymo, o dėl šalių bandymų sudaryti apsimestinius sandorius, kurie slepia UAB APPS. Tokiomis sutartimis dažniausiai būna akcijų mainų ir dovanojimo sutartys, o šių sutarčių, kaip priemonės apeiti privalomą notarinę formą, analizė bus atliekama magistro darbo 2.4 skyriuje.

¹¹¹ BITĖ, V. *Uždarnosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009, p.58-60.

¹¹² Šalys dažnu atveju pasirašo parastos rašytinės formos APPS ir kaip vieną iš išankstinių sąlygų nusimato bendrovės VP apskaitos tvarkymo perkėlimą vienam iš FMĮ 87 str. 1 d. įtvirtintų subjektų. Tokia nuostata buvo ir APPS, kuria UAB „Cgates“ įsigijo 100 % Splus, UAB akcijų (sandorio dokumentai konfidencialūs). Atsižvelgiantį tai, kad CK 1.74 str. 1 d. 3 p. nėra detalizuota alternatyvi notarinei formai įgyvendinimo tvarka, manytina, kad formos nesilaikymo padariniai gali atsirasti tik po nuosavybės perėjimo į akcijas momento.

¹¹³ Sąskaitos tvarkytojas suprantamas kaip FMĮ 87 str. 1 d. įtvirtinti subjektai.

2. PRIVALOMOS NOTARINĖS UAB APPS FORMOS PROBLEMINIAI ASPEKTAI

Siūlant CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimą, aiškinamajame rašte¹¹⁴ buvo konstatuota: „Įstatymo projektų įgyvendinimas neigiamos įtakos verslo sąlygoms neturės”, o Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas išvadose iš esmės pritarė tokiai pozicijai¹¹⁵. Autorius su tokia išsakyta pozicija negali sutikti, todėl šioje magistro dalyje bus identifikuojamos atsiradusios problemos ir ieškoma jų sprendimo būdų.

2.1. Užsienio jurisdikcijos pasirinkimo problematika

Pagrindinė problema, kuri bus analizuojama šiame skyriuje, yra šalių galimybė pasirinkti užsienio teisės taikymą notarinės formos UAB APPS. Jau ankstesniuose magistro darbo skyriuose¹¹⁶ buvo išsakytas teiginys, kad po CK 1.74 str. 1 d. 3 p. įsigaliojimo šalims tapo praktiškai neįmanoma numatyti užsienio teisės taikymo notarinės formos sutartyje, nors įstatymų leidėjas tokio apribojimo nėra įtvirtinęs įstatymų nuostatomis. Analizuojant įstatymo pakeitimą lydinčius dokumentus, akivaizdu, kad tokio ribojimo ir nebuvo ketinama numatyti¹¹⁷.

CK 1.10 str. normoje aiškiai įtvirtinta, kas gali lemti užsienio teisės taikymą: „*Civiliniams santykiams užsienio teisė taikoma, kai tai numato <...> šalių susitarimai...*”. Atlikus detalią UAB APPS reglamentavimo analizę nebuvo nustatyta jokių ribojimų šalims pasirinkti užsienio teisės taikymą tarpusavio susitarimu. Kyla klausimas, koku būdu pasireiškia negalėjimas šalims notarinės formos UAB APPS susitarti dėl užsienio teisės taikymo? Atsakymas glūdi notaro, kaip subjekto atsakingo už UAB APPS tvirtinimą, įtraukime į sandorio procesą. Notaro pareiga įtvirtinta NĮ 30 str.: „*Notarai privalo išaiškinti atliekamų notarinių veiksmų prasmę ir pasekmes asmenims, kurie nori juos atlikti.*”. Ši nuostata suponuoja, kad notaras turi itin gerai išmanyti teisę, jog sugebėtų sandorio šalims išaiškinti, kokius teisinius padarinius turės jų sudaroma sutartis. Būtent ne vien formali

¹¹⁴ Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 44 ir 47 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 3, 15, 27, 59, 77 ir 80 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=f4nne6gkx&documentId=TAIS.442589&category=TAK>>.

¹¹⁵ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, pagrindinio komiteto išvados „Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto” (XIIP-248), 2014-06-11.

¹¹⁶ Žiūrėti 1.1 ir 1.2 skyrius.

¹¹⁷ Žiūrėti 1.3 skyrių.

informavimo pareiga, o realus teisinių pasekmių išaiškinimas pabrėžiamas ir kasacinio teismo praktikoje¹¹⁸: „<...> notaro pareiga išaiškinti asmeniui jo atliekamų notarinių veiksmų prasmę ir padarinius reiškia įpareigojimą ne informuoti, bet būtent išaiškinti sandorį sudarančiam asmeniui, kokius konkrečius teisinius padarinius sukelia ar gali sukelti jo atliekamas veiksmai, t. y. notaras turi įsitikinti, jog asmuo iš tiesų suprato savo atliekamų veiksmų prasmę ir priėmė valingą sprendimą juos atlikti.“ Įstatymų leidėjas numato notarams pareigą išmanyti Lietuvos Respublikos teisę, bet ne visų galimų jurisdikcijų reglamentavimą, kurį šalys gali pasirinkti.

Iš numatyto reglamentavimo kyla praktinė problema, jog notariats tiesiog atsisako tvirtinti UAB APPS, kuriuose šalys susitarė dėl užsienio teisės taikymo. Toks notariats atsisakymas gali būti aiškinamas ir tuo, kad už netinkamą teisių ir pareigų išaiškinimą notariats gali kilti civilinė atsakomybė. Pavyzdžiui, LAT yra konstatavęs, kad: „<...> notariats netinkamai įvykdė Notariats įstatymo 30 straipsnyje nustatytą pareigą išaiškinti atliekamų notarinių veiksmų prasmę ir padarinius asmenims, kurie nori juos atlikti, <...> atlikti neteisėtus veiksmus <...>, dėl kurių atsirado žala.“¹¹⁹. Esant tokiam reglamentavimui visiškai suprantamas ir pateisinamas notariats atsisakymas tvirtinti UAB APPS, kurioje šalys susitarė dėl užsienio teisės taikymo. Notariats negali išmanyti užsienio teisės ir tinkamai bei pilnai išaiškinti šalims iš APPS kylančias teises ir pareigas.

Teoriškai analizuotą notariats atsisakymą tvirtinti tokio pobūdžio sandorius ganėtinais lengva įrodyti ir praktiškai. Autoriui susisiekus¹²⁰ su keliais Vilniaus mieste veikiančiais notariats biurais ir pasiteiravus, ar būtų galima patvirtinti UAB APPS, kuriai taikoma užsienio teisė, buvo gautas neigiamas atsakymas. Atsiriakymas buvo motyvuojamas negalėjimu šalims išaiškinti teisių ir pareigų pagal šalių pasirinktą taikytiną teisę. Atsiradusią problemą, įsigaliojus CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimui, buvo pastebėję ir Lietuvos advokatai, dirbantys su įmonių susijungimo ir įsigijimo teise.¹²¹

¹¹⁸ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2012 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje O. G. v. Lazdijų rajono 2-ojo notariats biuro notariats Rasytė Gudienė, Nr. 3K-3-373/2012.

¹¹⁹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2013 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje E. P. v. „If P&C Insurance AS“ ir uždarajai akcinei bendrovei draudimo kompanijai „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-405/2013.

¹²⁰ Informacija dėl notariats atsisakymo tvirtinti UAB APPS, kuriuose numatyta užsienio teisės taikymas, buvo rinkta 2019 m. kovo 26 d.

¹²¹ SABALIAUSKAS, L. Įmonės akcijų pardavimas: notarinė forma vs. depozitoriumas, [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://trinit.lt/2015/12/23/imones-akciju-pardavimas-notarine-forma-vs-depozitoriumas/>>; ir ČIULADA, P. Sąmyšis dėl įmonės akcijų pardavimo: dvi naujos, abi su trūkumais. Verslo žinios [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vz.lt/archive/article/2015/1/22/samysis-del-imones-akciju-pardavimo-dvi-naujos-abi-su-trukumais>>.

Šalys¹²², kurioms Lietuvos teisės taikymas yra visiškai neaktualus, šią problemą gali spręsti dviem būdais. Pirmas būdas yra skaldyti parduodamas akcijas į mažesnius paketus ir taip išvengti įstatyme numatytos notarinės formos. Šis būdas nėra rekomenduotinas, nes kilus ginčui tarp šalių sandoris būtų pripažintas niekiniu ir negaliojančiu *ab initio*. To priežastis yra šalių tikslas apeiti imperatyvią įstatymo nuostatą dėl sutarties formos. Antras būdas sudaryti UAB APPS, kuriai taikoma užsienio teisė, yra bendrovės VP apskaitos tvarkymo perkėlimas sąskaitų tvarkytojui. Šie subjektai linkę lanksčiau vertinti situaciją ir kooperuotis su sandorio šalimis dėl užsienio teisės turinio nustatymo. Tačiau antrasis būdas turi ženklų trūkumą – išaugusius kaštus sandorio šalims. Sąskaitų tvarkytojų įkainis už sandorio tvirtinimą įprastai yra didesnis nei notarų¹²³.

Atsižvelgiant į aukščiau išdėstytus argumentus, galima teigti, kad naujasis reglamentavimas yra kritikuotinas ir tobulintinas. Analizuojamas reglamentavimas nepagrįstai varžo vieną svarbiausių civilinės teisės principų – sutarties laisvės principą (CK 1.2 str. 1 d.) bei pažeidžia CK 1.2 str. 2 d. įtvirtintą nuostatą dėl galimybės varžyti asmenų teises tik įstatymo pagrindu. Taip pat galima išskirti, kad analizuojamas reglamentavimas sudaro prielaidas diskriminuoti užsienio subjektus, ko rezultatas yra išaugę kaštai. Be to, ši analizė patvirtina, kad analizuojamas CK pakeitimas sukelia realių neigiamų pasekmių verslui, o ypačingai užsienio subjektams.

2.2. Užsienio kalbos ar jos viršenybės pasirinkimo galimybės problematika

Praktiškai identiška situacija yra ir dėl užsienio kalbos pasirinkimo galimybės notarinės formos UAB APPS. Atsižvelgiant į tai, kad dominuojanti kalba UAB APPS yra anglų, pavyzdžiui, Baltijos šalių įmonių įsigijimo ir susijungimo sandorių studija¹²⁴ atskleidė, kad per 2017 metų laikotarpį sudarytų įmonių susijungimo ir įsigijimo sandorių¹²⁵ kalba net 80 % visų atvejų buvo anglų ir tik 20 % sudarė Baltijos šalių kalbos. Analizuojant APPS kalbos pasirinkimą detaliau, matyti, kad šalys vis labiau linkusios sudaryti APPS anglų kalba. Anglų kalbos pasirinkimas reguliariai didėjo, pavyzdžiui, 2013 m. sudarė 71 %, o

¹²² Įprastai tokios šalys yra užsienio subjektai, kurie UAB akcijas įsigyja ir perleidžia išimtinai investavimo tikslais.

¹²³ Nors sąskaitų tvarkytojui viešai savo įkainių dėl UAB APPS tvirtinimo neskelbia, bet susisiekus su vienu iš jų buvo gautas preliminarus kainoraštis. Pavyzdžiui, UAB FMĮ „Orion securities“ nurodė, kad minimalus UAB APPS sandorio registravimo mokestis yra 500 EUR, tačiau dėl užsienio elemento sudėtingumo gali žymiai išaugti. Be to, yra ir VP sąskaitos atidarymo mokestis – 50 EUR bei kiti periodiniai mokėjimai už sąskaitų tvarkymą.

¹²⁴ Baltic M&A Deal Points Study 2018 [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://tgsbaltic.com/assets/Baltic-MA-Deal-Points-Study-2018.pdf>>.

¹²⁵ Buvo tiriami sandoriai, kurių akcijų vertė viršijo 1 000 000 EUR.

2016 m. jau 77 %¹²⁶. Ši statistika įrodo, kad itin svarbu analizuoti užsienio kalbos pasirinkimo galimybę sudarant privalomos notarinės formos UAB APPS.

Naujasis UAB APPS formos reglamentavimas užkerta šalims tokią galimybę, nes į sandorio procesą yra įtraukiamas notaras. Šioje vietoje itin aktualus reglamentavimas įtvirtintas NĮ 15 str.: „*Notaro raštvedyba tvarkoma valstybine kalba. Sandoriai su užsienio valstybių fiziniiais ir juridiniais asmenimis sudaromi valstybine ir kita abiem šalims priimtina kalba.*” ir Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymo 9 str.¹²⁷: „*Sandoriai su užsienio valstybių fiziniiais ir juridiniais asmenimis sudaromi valstybine ir kita abiem pusėms priimtina kalba*”. Cituotos įstatymo nuostatos patvirtina, kad notaro tvirtinamos sutartys privalo būti sudarytos valstybine lietuvių kalba ir tik esant poreikiui papildoma kalba.

Atsiradęs privalomos lietuvių kalbos vartojimo UAB APPS reikalavimas yra ydingas keliais aspektais. Pirma, toks reglamentavimas varžo sutarties laisvės principą, nors įstatymų leidėjas įvesdamas privalomą notarinę sutarties formą tokio tikslo apskritai neturėjo ir pasekmės atsirado tarsi „šalutinis efektas”. Dabar, įsigaliojus privalomam notariniam UAB APPS tvirtinimui, šalys yra priverstos sutartį privalomai sudaryti lietuvių kalba ir gali pasirinkti papildomą kalbą tik dėl aiškumo sandorio šalims. Antra, teisė sudaryti sutartį dviem kalbomis reiškia tai, kad užsienio kalbos pasirinkimas būtų galimas tik sutarties aiškumo tikslais. Esant sutarties teksto neatitikimui tarp privalomos lietuvių kalbos ir užsienio kalbos (pavyzdžiui, anglų kalbos) sutarties tekstas lietuvių kalba turėtų pirmumą (CK 6.194 str.). Toks reglamentavimas gali būti itin didelė problema, kai tiek pirkėjo, tiek pardavėjo akcininkai yra užsienio fiziniai arba juridiniai asmenys. Šie UAB APPS sudarymo teisę¹²⁸ turėtų patvirtinti remdamiesi sutarties versija, kuri neatitikimo atžvilgiu neturėtų pirmumo. Apskritai, toks reglamentavimas neatrodo logiškas, kai du užsienio juridiniai asmenys UAB APPS privalo sudaryti jiems nesuprantama lietuvių kalba. Sistemiskai vertinant reglamentavimą akivaizdu, kad nėra draudimo sudaryti sutartį šalių pasirinkta kalba, bet šioje situacijoje privalomas lietuvių kalbos naudojimas atsiranda išimtinai iš biurokratizmo. Trečia, analizuojamas reglamentavimas nėra efektyvus ir pinigų bei laiko sąnaudų prasme. Šalys yra suinteresuotos, kad sutarties sudarymo kaštai būtų kuo mažesni. Sudarant dvikalbę sutartį kaštai neišvengiamai išauga dėl poreikio versti sutartį, peržiūrėti vertimo atitikimą.

¹²⁶ Baltic M&A Deal Points Study 2018 [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://tgsbaltic.com/assets/Baltic-MA-Deal-Points-Study-2018.pdf>>.

¹²⁷ Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 15-344.

¹²⁸ Atliekant stambius sandorius, dažnu atveju, yra privalomas akcininkų pritarimas sandoriui.

Nekeičiant įstatymo nuostatų, susidariusią biurokratinę problemą šalys yra priverstos spręsti perduodant VP apskaitos tvarkymą sąskaitos tvarkytojui. Tai leidžia išvengti biurokratinio reikalavimo dėl būtinos lietuvių kalbos, nes būtino lietuvių kalbos naudojimo reikalavimo nėra įtvirtinta sąskaitų tvarkytojams. Ši alternatyva šalims sukelia papildomus kaštus¹²⁹.

Apibendrinant galima teigti, kad įstatymų leidėjui įtvirtinus privalomą notarinę UAB APPS sutarties formą, šalys tapo priverstos sutartį sudaryti lietuvių kalba, nors tokio reikalavimo įstatymo leidėjas neketino numatyti. Šio pakeitimo žalingumas akivaizdus užsienio investuotojams, kurie privalo sudaryti sutartį lietuvių ir anglų kalbomis arba rinktis CK įtvirtintą alternatyvą notarinei tvarkai. Tai reiškia, kad šalys, norinčios sutartį sudaryti užsienio kalba, yra nepagrįstai diskriminuojamos.

2.3. Laiko ir kaštų palyginimas su paprastos rašytinės formos UAB APPS

Šioje dalyje bus analizuojami skirtumai tarp laiko ir kaštų sąnaudų sudarant notarinės formos ir paprastos rašytinės formos UAB APPS. Teisininkų išlaidos nebus analizuojamos, nes, autoriaus įsitikinimu, šios išlaidos ženklaus skirtumo nesudaro paprastos rašytinės formos ir notarinės formos atveju¹³⁰. Įvertinant notarinės sutarties tvirtinimo kaštus vienas svarbiausių teisės aktų yra Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas dėl notarų atlyginimo.¹³¹ Šio įsakymo 3.1 punkte įtvirtinta tokia notaro atlyginimo už UAB APPS patvirtinimą taisyklė: „Nuo 0,4 iki 0,5 procento nuo perleidžiamų vertybinių popierių perleidimo sumos, bet ne mažiau kaip 14,48 Eur ir ne daugiau kaip 5 792,40 Eur.“. Iš šios taisyklės galima daryti išvadą, kad įstatymų leidėjas numato notaro užmokesčio ribas. Numatyta riba pasiekama, kai sudaromo UAB akcijų pirkimo – pardavimo kaina viršija 1 600 000 EUR. Manytina, reikalinga palyginti ir minimalius galimus UAB APPS tvirtinimo kaštus, kai sandoriai privalomai turi būti tvirtinami notarine tvarka, t. y. akcijų kainai viršijus 14 500 EUR (CK 1.74 str. 1 d. 3 p.). Anksčiau numatytu atveju, notarinis užmokestis būtų 72 EUR. Lyginant situaciją prieš CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimą ir po jo įsigaliojimo, pastebimas akivaizdus sandorio šalių kaštų išaugimas. Jeigu šioje srityje prieš CK pakeitimą kaštai buvo nuliniai, tai sudarant stambius UAB akcijų pirkimo – pardavimo sandorius per notarą šie kaštai išaugo maksimaliai iki 5 792,40 EUR.

¹²⁹ Žiūrėti 2.1 skyrių.

¹³⁰ Galima būtų išskirti tik šių teisinių išlaidų skirtumą: kliento atstovavimas komunikuojant su notaru ir atstovavimas tvirtinant sandorį pas notarą.

¹³¹ Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 87-2075.

Akcentuotina, kad šie kaštai nėra vieninteliai atsiradę įvedus privalomą notarinę UAB APPS formą. Tvirtinant sutartį pas notarą yra reikalaujama dokumentų vertimų į lietuvių kalbą¹³², taip pat tam tikrus dokumentus apostilizuoti ar legalizuoti.¹³³ Dokumento apostilizavimo ar legalizavimo klausimas priklauso nuo to, ar valstybė, kuriuos dokumento autentiškumą reikia nustatyti, yra prisijungusi prie Hagos konvencijos Dėl užsienio valstybėse išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo¹³⁴. Jei valstybė prisijungusi, tai legalizavimas nėra reikalingas ir užtenka apostilizavimo. Šie procesai iš šalių reikalauja papildomų laiko ir kaštų, kurie atsirado su analizuojamu CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimu. Pavyzdžiui, Jungtinėje Karalystėje vieno išduoto dokumento apostilizavimas kainuoja apie 60 EUR¹³⁵, o atsižvelgiant į tai, kad Lietuvos notarui bus reikalingas apostilizuoto dokumento originalas, visas procesas gali užsitęsti iki savaitės laiko.

Dar vieni kaštai, kurie atsirado po analizuojamo CK pakeitimo įsigaliojimo, yra vertimo. Ankstesniame šio magistro darbo skyriuje¹³⁶ buvo nustatyta, kad dabartinis reglamentavimas nesudaro prielaidų notarui tvirtinti vien tik anglų kalbos UAB APPS. Atsižvelgiant, kad dauguma UAB APPS sudaroma anglų kalba¹³⁷, vertimas dažnai bus reikalingas dėl užsienio elemento. Pavyzdžiui, dažnu atveju pirkėjas arba pardavėjas yra juridinis asmuo, kuriame interesų turi užsienio pilietis ar juridinis asmuo (akcininkas). Šių asmenų interesų turėjimas lemia, kad UAB APPS būtų sudaryta ne tik lietuvių kalba, bet ir anglų kalba. Nors vertimų kaštus ganėtinai sunku nustatyti dėl skirtingų faktinių aplinkybių, pavyzdžiui, sutarties teksto sudėtingumo ir ilgio, reikalaujamo vertimo darbų atlikimo termino ir panašių aplinkybių, autoriaus manymu, šie kaštai yra ženkliai papildoma našta užsienio investuotojams siekiantiems sudaryti UAB APPS.

Apibendrinant galima teigti, kad įstatymų leidėjui įtvirtinus privalomą notarinę UAB APPS formą, visiškai nebuvo vertinami galimai išaugšiantys kaštai sandorio šalims. Įsigaliojus analizuojamam CK pakeitimui šalių kaštai, vien dėl sutarties tvirtinimo, išaugo maksimaliai iki 5 792,40 EUR. Tačiau nereikėtų pamiršti ir kitų šalims atsiradusių kaštų dėl notarinio tvirtinimo: vertimo išlaidų, dokumentų apostilizavimo ir legalizavimo. Be to,

¹³² Pavyzdžiui, pirkėjui esant juridiniam asmeniui reikalingi dokumentai, kurie parodytų galėjamą atstovauti sudarant tokią sutartį.

¹³³ ZAGURSKIS, Simonas. Verslo perleidimas akcijų arba įmonės pardavimo būdu. *Notariatas*, 2017, Nr. 23, p. 42.

¹³⁴ Konvencija dėl užsienio valstybėse išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo. *Valstybės žinios*, 1997, Nr. 68-1699.

¹³⁵ Jungtinės Karalystės apostilių kainų pavyzdžiai [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.hagueapostille.co.uk/apostille-prices>>; ir [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.apostille.org.uk/apostille-prices>>.

¹³⁶ Žiūrėti magistro darbo 2.2 skyrių.

¹³⁷ *Ibid.*

šalys papildomai sugaiš laiko dėl notaro įtraukimo į procesą, nes reikės suderinti dokumentų vertimo tekstus prieš tvirtinant sutartį.

2.4. Dovanojimo ir mainų sutartys kaip būdas apeiti privalomą notarinę formą

Įstatymų leidėjas analizuojamu CK pakeitimu siekė užkirsti kelią fiktyvioms ir klastojamoms UAB APPS ir kontroliuoti tuščių veiklos nevykdančių UAB akcijų perleidimą¹³⁸. Minėtas pakeitimas įtvirtino notarinę formą tik UAB APPS, bet ne akcijų mainų ar akcijų dovanojimo sutartims. Tokiu būdu įstatymų leidėjas paliko spragą nekontroliuojamai perleisti bendrovių akcijas. Šią įstatymo spragą, autoriaus nuomone, būtina analizuoti praktiniu ir teoriniu požiūriu.

Visų pirma, bus analizuojama dovanojimo sutartis, kurios objektas – UAB akcijos. Įstatymų leidėjas įtvirtino notarinę dovanojimo sutarties formą, kai dovanos suma viršija 14 500 EUR (CK 6.469 str. 2 d.). Iš pirmo žvilgsnio gali pasirodyti, kad notarinei UAB APPS ir notarinei dovanojimo sutarčiai yra numatyta ta pati sąlyga, t. y. suma turi viršyti 14 500 EUR ir jokia problema apskritai neegzistuoja. Vis dėlto, esant tokiam reglamentavimui, šalys yra laisvos teisėtai dovanojimo sutartimi perleisti net iki 100 % UAB akcijų, kurių vertė neviršija aukščiau nurodytos sumos. Atsižvelgiant į įstatymo leidėjo tikslus, priimant analizuojamą CK pakeitimą, toks įstatymo spragos palikimas yra visiškai nepateisinamas. Toks reglamentavimas sudaro visas sąlygas sudaryti fiktyvias ir apsimestines akcijų dovanojimo sutartis¹³⁹. Tokių sutarčių nustatymas fiktyviomis ar apsimestinėmis sutartimis būtų identiškas situacijai, kai sukčiavimo pobūdžio nusikalstamą veiką tyrę pareigūnai kovojo su paprastos rašytinės formos APPS prieš analizuojamą pakeitimą. Šiuo atveju, siekiant tokias sutartis pripažinti apsimestinėmis, kurios dengia APPS, būtų privaloma įrodyti du elementus¹⁴⁰: atlygintinumą ir artimų ryšių tarp šalių nebuvimą. Autoriaus manymu, šių elementų įrodinėjamas nebūtų lengvesnis nei siekiant įrodyti APPS apsimestinėmis ar fiktyviomis sutartimis. Atsižvelgiant į išdėstytą, galima išvada, kad įstatymų leidėjo analizuotos spragos palikimas visiškai neužkirto kelio fiktyviai ar apsimestiniai UAB akcijų apyvartai. Priešingai, įstatymo leidėjas neįvertino to, kad

¹³⁸ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, pagrindinio komiteto išvados Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, *TAR*, 2014, Nr. XIIP-248.

¹³⁹ Daugumos tuščių ūkinės veiklos nevykdančių bendrovių įstatinis kapitalas dėl paprastumo ir praktiškumo yra 2 500 EUR (minimalus ABĮ 2 str. 4 d. numatytas reikalavimas). Todėl sudarant dovanojimo sutartis dėl 100 % tokios bendrovės akcijų užtektų paprastos rašytinės formos sutarties, nes akcijų kaina neviršytų 14 500 EUR. Tokiu būdu analizuojamo CK tikslai būtų visiškai nepasiekti.

¹⁴⁰ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2016 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje *A. P. ir UAB „Druskininkų sodybos“ v. T. P.* Nr. 3K-3-465-686/2016.

sukčiaujantiems asmenims visiškai nėra skirtumo, kad jie sudarys apsimestinį sandorį ir sieks ne dovanoti UAB akcijas, o realiai parduoti.

Dar laisvesnę situaciją įstatymų leidėjas paliko akcijų mainų atveju. Šio tipo sutarčiai nėra numatyta privaloma notarinė forma keičiant akcijas, o ABĮ 46 str. 3 d. numato, kad siekiant įgyti nuosavybės teisę į perleistas akcijas yra reikalinga VP sąskaitos tvarkytojui pateikti rašytinės formos sutartį. Autorius pastebi, kad akcijų mainų sutarčiai negali būti taikoma CK 1.74 str. 1 d. 3 p. įtvirtinta nuostata, nes ši yra specialioji norma. Specialiųjų normų taikymas pagal analogiją yra apribotas CK 1.8 str. 3 d. Vadinasi, įstatymų leidėjas iš esmės numato tik vieną pagrindinį reikalavimą tokio tipo sutartims – rašytinę formą.

Apibendrinant galima teigti, kad įstatymų leidėjas priimdamas CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimą turėjo tikslą, užkirsti kelią apsimestinei ir fiktyviai akcijų apyvartai rinkoje. Vis dėlto, nėra suprantamas įstatymo leidėjo tikslas ignoruoti akcijų dovanojimo ir akcijų mainų problemas. Išanalizavus LAT praktiką¹⁴¹ akivaizdu, kad nesąžiningi rinkos dalyviai naudojami būtent akcijų mainų ir akcijų dovanojimo sutarčių reglamentavimu apeiti įstatymo reikalavimus (pirmumo teisės pažeidimai, APPS formos nesilaikymas, apsimestiniai ir tariami sandoriai)¹⁴². Įsigaliojus analizuojamam CK pakeitimui šios sutartys tapo ir puikiu būdu išvengti privalomos notarinės formos APPS.

¹⁴¹ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2016 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje *A. P. ir uždarnosios akcinės bendrovės „Druskininkų sodybos“ v. T. P.* Nr. 3K-3-465-686/2016 ir Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje *J. N. v. S. G. ir R. F.* Nr. 3K-3-587/2009 ir kt.

¹⁴² Žiūrėti magistro darbo 1.6 skyrių.

3. UŽSIENIO PRIVAČIŲ RIBOTOS CIVILINĖS ATSAKOMYBĖS BENDROVIŲ APPS FORMOS LYGINAMOJI ANALIZĖ

Rengiant Lietuvos naująjį CK ir svarstant dėl sandorių, kuriems būtina notarinė sutarties forma, buvo analizuotas užsienio valstybių reglamentavimas¹⁴³. Buvo atsižvelgiama į Nyderlandų, Vokietijos, Didžiosios Britanijos ir kitų valstybių reglamentavimą¹⁴⁴. Autoriaus įsitikinimu, svarbu analizuoti anksčiau minėtų valstybių teisės normas dėl privačių bendrovių APPS formos reikalavimų, ir nustatyti, ar Lietuvos reguliavimas atitinka tarptautinės teisės tendencijas. Be to, svarbu nustatyti, kokiais kriterijais vadovaujantis galima įtvirtinti privalomą notarinę sutarties formą.

Kitas ne mažiau reikšmingas klausimas, lyginamosios analizės pagalba, nustatyti, ar Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas negalėjo pasirinkti rinkos dalyvius mažiau varžančios priemonės nei privaloma notarinė¹⁴⁵ UAB APPS forma. Siekiant atsakyti į iškeltus klausimus, šioje magistro darbo dalyje bus analizuojama aukščiau įvardintų valstybių reglamentavimas dėl privačių bendrovių APPS formos. Taip pat, šioje magistro dalyje bus pateikiamas užsienio teisės palyginimas su Lietuvos reguliavimu ir vertinami skirtingų reguliavimo modelių plusai ir minusai.

3.1. Reikalavimai formai ir jų siejami tikslai

Prieš pradėdant nagrinėti atskirų valstybių reglamentavimą dėl privačių bendrovių APPS, svarbu nustatyti, kokių tikslų vedamos valstybės pasirenka įtvirtinti privalomą notarinę sutarties formą. Pavyzdžiui, V. Bitė tyręs APPS formos reglamentavimą ir doktriną išskiria šiuos pagrindinius valstybių tikslus įtvirtinant notarinę formą¹⁴⁶: (i) užtikrinti tinkamą nuosavybės perėjimą ir sumažinti akcininkų kaitą privačioje bendrovėje¹⁴⁷; (ii) teisinio skaidrumo ir tikrumo bei akcininkų išviešinimo siekis¹⁴⁸. Lietuvos atveju, įstatymų leidėjas įtvirtindamas privalomą notarinę sutarties formą vadovavosi, ne aukščiau apibūdintais

¹⁴³ MIKELĖNAS, Valentinas. Sandorių notarinės formos nustatymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas, *Notariatas*, 2007, Nr. 2, p. 27-28.

¹⁴⁴ *Ibid.*

¹⁴⁵ Autoriaus pastaba, notarinė forma UAB APPS tapo privaloma nuo 2015 m. sausio 1 d. Iki tol UAB APPS buvo privaloma paprasta rašytinė sutarties forma, kuri įtvirtinta dar 2000 m. liepos 18 d. priimant naująjį CK.

¹⁴⁶ BITĖ, Virginijus. Agreement on sale of close company shares: requirements of form and significance of registration. *Jurisprudencija*, 2012, Nr. 19(2), p. 548-551.

¹⁴⁷ Šis tikslas itin būdingas Vokietijai.

¹⁴⁸ Šiuo tikslu paremtas Nyderlandų reglamentavimas.

tikslais, bet siekiu kovoti su sukčiavimo pobūdžio nusikalstamomis veikomis¹⁴⁹. Vis dėlto, reikia akcentuoti, kad šių veikų paplitimą, įstatymo leidėjo manymu, lėmė liberalus UAB APPS formos reglamentavimas.

APPS formos reglamentavimą, pagal reikalavimų griežtumą, galima skirstyti į tris modelius: liberalų, tarpinį ir griežtą. Liberaliam modeliui būdinga nevaržyti šalių numatant privalomą notarinę APPS formą ir daugiau reikšmės skirti šalių susitarimui. Prie šio modelio valstybių galima priskirti Jungtinę Karalystę, Prancūziją. Tarpiniam modeliui būdinga tai, kad valstybė nenumato privalomos notarinės formos APPS, bet akcijų perleidimo procese būtinas notaro įtraukimas (pavyzdžiui, tvirtina akcijų perleidimo aktą). Prie šio modelio valstybių autorius priskiria Nyderlandus. Griežtam modeliui būdingos valstybės, kurios įtvirtina privalomą notarinę APPS. Šiam modeliui priskirtina Vokietija, o nuo 2015 m. sausio 1 d. CK pakeitimo ir Lietuva. Toliau magistro darbe bus analizuojama po vieną valstybę, iš kiekvieno modelio, ir nustatomi šių modelių privalumai ir trūkumai.

Atskirų valstybių privačių bendrovių APPS formos reglamentavimo analizę, autoriaus įsitikinimu, verta pradėti nuo Nyderlandų. Šis pasirinkimas buvo atliktas atsižvelgiant į panašius Nyderlandų ir Lietuvos tikslus, įtraukiant privalomą notaro dalyvavimą akcijų perleidimo procese. Nyderlandų civilinio kodekso¹⁵⁰ 2:196 str. 1 d. numatyta, kad privačios bendrovės¹⁵¹ akcijų perleidimui yra reikalingas notarinis aktas (angl. *notarial deed*). Šis reglamentavimas skiriasi nuo Lietuvos reglamentavimo tuo, kad nėra būtina sudaryti pačios APPS notarine forma. Autoriaus įsitikinimu, šis reglamentavimas pasiekia identiškus tikslus, tačiau ženkliai mažiau varžo rinkos dalyvius. Nyderlandų notaras, tvirtindamas akcijų perleidimo aktą, įsitikina, kad įstatyme numatytos būtinos sąlygos¹⁵² sandoriui yra įgyvendintos. Be to, toks reglamentavimas sudaro sąlygas Lietuvoje siekiamam tikslui¹⁵³: kontroliuoti akcijų perleidimo momentą ir turėti aktualiausias duomenis apie bendrovės akcininkus. Būtent dabartinis reglamentavimas, įtvirtintas CK 1.74 str. 1 d. 3 p., šio tikslo pasiekti negali, nes notarinės UAB APPS

¹⁴⁹ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, pagrindinio komiteto išvados Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, TAR, 2014, Nr. XIIP-248.

¹⁵⁰ The Civil Code of the Netherlands [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=91671&p_country=NLD&p_classification=01.03>.

¹⁵¹ Autoriaus pastaba, minėtas straipsnis taikomas privačios ribotos atsakomybės bendrovei *Besloten Vennootschap met beperkte aansprakelijkheid* (B.V.), kurios atitiktum Lietuvoje yra UAB.

¹⁵² Pagrindinės tokios sąlygos praktiškai identiškoms įtvirtintoms Lietuvoje: pirmumo teisės įgyvendinimas, tinkamas akcijų apmokėjimas, reikalingų leidimų gavimas ir kt.

¹⁵³ Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, pagrindinio komiteto išvados Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, TAR, 2014, Nr. XIIP-248.

sudarymas ir nuosavybės perėjimo momentas dažnu atveju nesutampa bei pačios šalys yra atsakingos už naujausių duomenų, apie pasikeitusius akcininkus, pateikimą.

Praktiniu požiūriu Nyderlandų reglamentavimas sudarytų sąlygas pašalinti problemas, analizuotas šio magistro darbo 2 dalyje. Puikus to pavyzdys, šalių galimybė pasirinkti sutarčiai taikytiną teisę. Nyderlandų atveju, perdavimo aktui privaloma Nyderlandų teisė ir jų kalba, tačiau šalys yra visiškai laisvos pasirinkti norimą APPS taikomą teisę ir kalbą¹⁵⁴. Autoriaus įsitikinimu, Nyderlandų APPS formos reglamentavimas yra ženkliai parankesnis rinkos dalyviams, tačiau leidžia pasiekti tikslus, kurių siekė Lietuvos Respublikos įstatymų leidėjas priimdamas CK pakeitimą, dėl privalomos notarinės formos APPS.

Kita valstybė, kurios reglamentavimą būtina svarstyti yra Vokietija, kuri taiko griežtąjį APPS formos reglamentavimą. Šios valstybės privačių ribotos atsakomybės bendrovių¹⁵⁵ akcijų perleidimas yra itin griežtai reglamentuotas. Vokietijos ribotos atsakomybės bendrovių įstatymo¹⁵⁶ 15 str. 3 d. numato privalomą notarinę formą visoms GmbH APPS. Autorius pastebi, kad Lietuva su analizuojamu CK pakeitimu priartėjo prie vienos iš griežčiausių jurisdikcijų dėl akcijų perleidimo. Autorius šią įstatymo leidėjo kryptį laiko klaidinga ir nepagrįsta. Šį klausimą analizavęs V. Bitė teigia¹⁵⁷, kad Vokietijos reglamentavimas yra kritikuojamas doktrinoje¹⁵⁸, nes nepasiekia įstatymo leidėjo tikslų. Be to, reglamentavimas šioje srityje yra linkęs liberalėti ir atsisakoma privalomos notarinės formos, pavyzdžiui, Šveicarija 2007 m. atsisakė vokiškojo modelio¹⁵⁹. Šio modelio trūkumai lyginant su liberaliu ar tarpiniu reguliavimo modeliu aptarti magistro darbo 2 dalyje.

Autoriaus įsitikinimu, klaidingai buvo einama link vokiškojo modelio ir dėl praktinių priežasčių. Jeigu Vokietija yra ekonomiškai stipri valstybė su ženkliai daugiau gyventojų, tai Lietuvos įmonėms ženkliai didesnę svarbą turi užsienio kapitalas ir investuotojai. Todėl dabartinis reglamentavimas nėra naudingas, nes notarinė forma įpareigoja šalis sudaryti

¹⁵⁴ WITTEVEEN, H.; SIEGERS, J. A., Getting the deal through: Private M&A 2018. *Law Business Research* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.my.stibbe.com/mystibbe/attachment_dw.action?attkey=FRbANEucS95NMLRN47z%2BeeOgEFct8EGQJsWJiCH2WAW9VPocuwTPKjHPIXsRj%2Fvp&nav=FRbANEucS95NMLRN47z%2BeeOgEFct8EGQbuwypnpZjc4%3D&attdocparam=pB7HEsg%2FZ312Bk8OluOIH1c%2BY4beLEAearb7uD2SpJM%3D&fromContentView=1>, p. 128.

¹⁵⁵ Vokietijos teisėje UAB atitikmuo yra *Gesellschaft mit beschränkter Haftung* (GmbH).

¹⁵⁶ Limited Liability Companies Act of Germany [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/englisch_gmbhg.pdf>.

¹⁵⁷ BITĖ, Virginijus. Agreement on sale of close company shares: requirements of form and significance of registration. *Jurisprudencija*, 2012, 19(2), p. 550.

¹⁵⁸ KOPPENSTEINER, G. H.; ir RÜFFLER, F. *GmbH Gesetz Kommentar*. LexisNexis, 2007, p. 994.

¹⁵⁹ BITĖ V. „Agreement on sale of close company shares: requirements of form and significance of registration“, *Jurisprudencija*, Nr. 19 (2), Vilnius, 2012, p. 550.

sutartį lietuvių kalba ir numatyti privalomą Lietuvos teisės taikymą. Be to, notarinė forma ženkliai iškelia sandorio šalių kaštus¹⁶⁰.

Išanalizavus griežtojo ir tarpinio modelio APPS formos reglamentavimo valstybes, manytina, būtina analizuoti, kokiais principais vadovaujasi liberalaus modelio valstybės. Atsižvelgiant, kad priimant Lietuvos respublikos civilinį kodeksą buvo analizuotas Jungtinės Karalystės reglamentavimas¹⁶¹, autorius toliau jį ir nagrinės. Akcentuotina, kad Jungtinėje Karalystėje ribotos civilinės atsakomybės bendrovės akcijų perleidimas yra itin laisvas, be to, ši vysto ne tik įstatymų leidžiamoji valdžia, bet ir teismai, priimdami precedentus.

Puikiai precedentų reikšmę iliustruoja Jungtinės Karalystės teismo nutartis¹⁶², kurioje teismas pripažino žodinį susitarimą, dėl privačios ribotos atsakomybės bendrovės akcijų įsigijimo. Bylos faktinės aplinkybės buvo tokios, kad šalys (geri draugai) derėjosi dėl sutarties sudarymo, buvo paruoštas APPS projektas, tačiau liko suderinti formalumus¹⁶³¹⁶⁴. Tuo tarpu pirkėjas mirė, o netrukus buvo gautos mokesčių konsultantų išvados ir taip išsisprendė paskutiniai formalumai¹⁶⁵. Teismas konstatavo, kad nepaisant sutarties nepasirašymo, šalių susitarimas buvo pasiektas ir šioje situacijoje yra pakankama pripažinti jį teisėtu, tačiau teismas pabrėžė, kad kitomis aplinkybės¹⁶⁶ sprendimas galėtų skirtis¹⁶⁷.

Vertinant, ar Lietuva turėtų grįžti prie liberalaus APPS formos reguliavimo modelio, įtakos turi keli elementai. Atsižvelgiant, kad CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimo tikslas buvo kova su sukčiavimo pobūdžio nusikalstamomis veikomis, tai svarbu nustatyti, ar šie tikslai buvo pasiekti, o gal apskritai kitų įstatymų nuostatos sudaro prielaidas atsisakyti privalomos notarinės formos APPS. Atsakant į klausimą, aktualu vertinti, kaip efektyviai veikia ABĮ 41¹ str. pakeitimas, kuris numato pareigą teikti informaciją apie akcininkus,

¹⁶⁰ MIKELĖNAS V. Sandorių notarinės formos nustatymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas, *Notariatas*, Nr. 2, 2007, p. 25, 26.

¹⁶¹ *Ibid.* 27 p.

¹⁶² Anglijos ir Velso Aukštasis teismas (karalienės suolo divizija). 2014 m. vasario 25 d. nutartis byloje *Rowena Mary Elizabeth Williams (as executor of the estate of William Stanley Batters deceased) v Gregory John Jones*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lawtel.com/MyLawtel/FullText/AC0140753QBD.pdf>>.

¹⁶³ Nuspręsti, kuris pirkėjo valdomas asmuo įsigis akcijas. Tai buvo sprendžiama ir konsultuojamasi išimtinai dėl mokesčių klausimų.

¹⁶⁴ Anglijos ir Velso Aukštasis teismas (karalienės suolo divizija). 2014 m. vasario 25 d. nutartis byloje *Rowena Mary Elizabeth Williams (as executor of the estate of William Stanley Batters deceased) v Gregory John Jones*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lawtel.com/MyLawtel/FullText/AC0140753QBD.pdf>>.

¹⁶⁵ *Ibid.*

¹⁶⁶ Esant šalims ne geriems draugams, o nepažįstamiems ir sudarant sandorį įprastomis rinkos sąlygomis.

¹⁶⁷ Anglijos ir Velso Aukštasis teismas (karalienės suolo divizija). 2014 m. vasario 25 d. nutartis byloje *Rowena Mary Elizabeth Williams (as executor of the estate of William Stanley Batters deceased) v Gregory John Jones*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lawtel.com/MyLawtel/FullText/AC0140753QBD.pdf>>.

įskaitant ir akcininkų pasikeitimą¹⁶⁸. Kitas reikšmingas įstatymo pakeitimas, galintis sumažinti sukčiavimo pobūdžio nusikalstamų veikų skaičių¹⁶⁹, yra PPTFPĮ 25 str. pakeitimas¹⁷⁰, įsigaliojęs 2019 m. sausio 1 d. Šis pakeitimas įtvirtina pareigą JADIS sistemoje pateikti galutinius naudos gavėjus. Autorius įsitikinęs, kad aukščiau nurodytos priemonės turi realią galimybę pasiekti tikslą, kuris buvo iškeltas keičiant CK 1.74 str. 1 d. 3 p. Tačiau, šiandien vertinti, ar šie įstatymų pakeitimai leido užkirsti kelią sukčiavimo pobūdžio nusikalstamoms veikoms, ir įstatymų leidėjas gali grįžti prie liberalaus APPS formos reglamentavimo, dar anksti.

Apibendrinant šį skyrių, galima teigti, kad APPS formos reglamentavimo griežtumas priklauso nuo valstybės teisinės sistemos – kontinentinėse valstybėse reglamentavimas griežtesnis, o bendrosios teisės tradicijos valstybėse liberalesnis. Vokietijoje įtvirtintas itin griežtas APPS reglamentavimas, nes visi sandoriai privalomai turi būti sudaryti notarine tvarka. Autoriaus įsitikinimu, tarpinis modelis (Nyderlandų) nors ir mažiausiai varžo rinkos dalyvius, tačiau pilnai leidžia pasiekti formos nustatymo tikslus – kontroliuoti akcijų perleidimo procesą ir kaupti aktualią informaciją apie bendrovės akcininkus. Autorius linkęs manyti, kad Lietuvos įstatymų leidėjas, priimdamas CK 1.74 str. 1 d. 3 p., nepagrįstai nesvarstė Nyderlandų modelio, kuriame notariškai tvirtinamas tik pats akcijų perleidimo aktas, bet ne APPS.

3.2. Formos reikalavimų nesilaikymo padariniai

Sutarties formos reikalavimo nesilaikymo padariniai lyginant užsienio jurisdikcijas gali būti gana skirtingi. Pagrindinius skirtumus lemia konkrečios valstybės teisės tradicija. Bendrosios teisės tradicijos valstybės (šiuo atveju nagrinėta Jungtinė Karalystė) linkusi didesnę dėmesį skirti šalių valiai ir vertinti, ar buvo pasiektas esminis susitarimas tarp šalių. Šį teiginį pagrindžia tai, kad nėra įtvirtinta rašytinė forma ribotos atsakomybės privačios bendrovės akcijų perleidimui. Pagal Jungtinės Karalystės teisę užtenka tik rašytinio akcijų perleidimo akto (angl. *stock transfer act*) kad akcijų nuosavybė pasikeistų¹⁷¹. Be to, analizė atlikta magistro darbo 3.1 dalyje atskleidė, kad, išimtiniais atvejais, net ir esant žodiniam susitarimui ir nesudarius akcijų perleidimo akto sandoris pripažįstamas teisėtu.

¹⁶⁸ Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo Nr. VIII-1835 2, 7, 8, 12, 14, 15, 18, 20, 28, 32, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 41-1, 43, 44, 45, 45-1, 46, 47, 51, 52, 54, 57, 59 ir 67 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 40-1, 47-1, 47-2 ir 53-1 straipsniais įstatymas. TAR, 2017, Nr. 12059.

¹⁶⁹ Autoriaus pastaba, vertinama tik tos nusikalstamos veikos, kurių įrankis yra APPS.

¹⁷⁰ Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo Nr. VIII-275 2, 15 ir 25 straipsnių pakeitimo įstatymas. TAR, 2018, Nr. 11752.

¹⁷¹ Companies Act 2006 of United Kingdom [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>>.

Apibendrinant galima teigti, kad Jungtinė Karalystė sandorio šalių susitarimą laiko ženkliai svarbesniu nei sandorio formą, o, išimtiniais atvejais, nesilaikius formalių reikalavimų sandoris gali būtų vis tiek pripažintas teisėtu.

Visiškai priešinga pozicija dominuoja kontinentinės teisės valstybėse, kurios buvo analizuotos šioje magistro darbo dalyje (Nyderlandai, Vokietija). Šiose valstybėse sandorio forma turi itin didelę reikšmę. Šalims nesilaikant įstatyme numatytos privalomos sandorio formos sandoris laikomas niekiniu ir negaliojančiu. Pavyzdžiui, Nyderlanduose privalomo notarinio akto nesudarymas lems sandorio negaliojimą¹⁷². Be to, šis reglamentavimas užtikrinamas ir praktiškai, nes Nyderlandų registras atsisakys registruoti veiksmus, reikalingus nuosavybės perėjimui, jeigu nebus pateiktas privalomas notarinis aktas (Nyderlandų civilinio kodekso 2:196b str. 3 d.). Itin griežtas požiūris dėl sandorio formos atsispindi ir Vokietijos reglamentavime. Ši jurisdikcija numato, kad privalomos notarinės formos nesilaikymas daro sandorį negaliojantį (Vokietijos ribotos atsakomybės bendrovių įstatymo 15 str. 3 d. ir 4 d.), o sudarytas sandoris galios tik patvirtinus jį notariškai¹⁷³.

Apibendrinant galima teigti, kad kontinentinės teisės valstybės, įskaitant ir Lietuvą, sandorio formos reikalavimus laiko itin svarbius, o jų pažeidimas sąlygoja sandorio negaliojimą. Priešinga pozicija atsispindi bendrosios teisės tradicijos valstybėse (Jungtinėje Karalystėje), nes šios jurisdikcijos valstybės didesnę svarbą skiria sandorio šalių valiai ir pasiektam susitarimui nei sandorio formos išraiškai. Autorius įsitikinęs, kad Nyderlandų modelis Lietuvai būtų parankesnis, nes šiuo modeliu yra užtikrinama akcininkų pasikeitimo kontrolė bei kontroliuojamas sandorių tikrumas ir skaidrumas.

¹⁷² Negaliojimo pasekmės dėl privalomos notarinės formos nesilaikymo patvirtina ir Nyderlandų notariai [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.knb.nl/english/the-notary/notarial-acts>>.

¹⁷³ Limited Liability Companies Act of Germany. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/englisch_gmbhg.html>.

IŠVADOS IR PASIŪLYMAI

Išvados

Atsižvelgiant į magistro tyrimo dėstomojoje dalyje išdėstytus argumentus, galima daryti šias išvadas:

- 1) *Įstatymų leidėjo tikslas priimti CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimą, motyvai dėl pakeitimo reikalingumo ir pasirinkta priemonė (privaloma notarinė forma) nekoreliuoja tarpusavy ir nesudaro prielaidų tikslui pasiekti.* Pagrindinė to priežastis – CK pakeitimas ir jo sukuriama suvaržymai yra nukreipti į sąžiningus rinkos dalyvius, o ne į nusikalstamą veiką atliekančius asmenis. Šiems asmenims ir po CK pakeitimo sudaromos prielaidos išvengti imperatyvaus notarinės formos reikalavimo skaidant akcijų pardavimą į mažesnius nei 25 % paketus. Įstatymų leidėjo tikslas, sumažinti sukčiavimo pobūdžio nusikalstamų veikų skaičių, ženkliai efektyviau būtų pasiektas kitomis priemonėmis. Pavyzdžiui, efektyviau reguliuojant duomenų apie pasikeitusius akcininkus teikimą valstybės registrams ar įtvirtinant pareigą bendrovėms nurodyti galutinius naudos gavėjus. Būtent tokios priemonės ir buvo papildomai priimtose jau po CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimo, kas suponuoja išvadą, apie notarinės formos neefektyvumą.
- 2) *Įstatymų leidėjas sistemiškai neįvertino Lietuvos reglamentavimo dėl UAB APPS sudarymo bei klaidingai konstatavo, kad privalomos notarinės formos įtvirtinimas neigiamų pasekmių rinkos dalyviams neturės.* Įtvirtinus privalomą notarinę formą UAB APPS, rinkos dalyviai neteko galimybės pasirinkti užsienio teisės taikymo sutarčiai. Šis ribojimas nėra įtvirtintas nei CK, nei įstatymų leidėjas siekė šį ribojimą įtvirtinti. Tokia situacija susiklostė neįvertinus to, kad į sandorio procesą įtraukus notarą, šis privalės sutarties šalims išaiškinti teises ir pareigas, o neišmanant užsienio teisės to padaryti neįmanoma. Be to, dėl biurokratinių reikalavimų šalys prarado galimybę sudaryti sutartį jų pasirinkta kalba, nes NĮ įtvirtinta, kad sutartis sudaroma lietuvių kalba ir, esant poreikiui, kita šalių pasirinkta kalba. Vadinasi, analizuojamu pakeitimu yra nepagrįstai varžomas sutarties laisvės principas ir diskriminuojami užsienio subjektai, nes šie yra priversti naudotis privalomos notarinės formos alternatyva, kuri yra ženkliai brangesnė.
- 3) *Privalomos notarinės UAB APPS formos įtvirtinimas ženkliai padidino sutarties šalių laiko sąnaudas ir kaštus.* Vien už notarinę sutarties tvirtinimą šalių kaštai išaugo maksimaliai iki 5 792,40 EUR. Be to, jei akcijų pirkėjas ir (arba) pardavėjas yra

užsienio subjektas, pastarasis yra priverstas apostilizuoti ir išversti notaro prašomus dokumentus. Dėl to dar labiau pailgėja sandorio procesas ir išauga APPS sudarymo kaštai. Šalys taip pat patiria papildomus kaštus, jei nori sutartį sudaryti užsienio kalba, nes dabartinis reglamentavimas reikalauja ir lietuviško sutarties varianto. Akcentuotina, kad aukščiau įvardytus kaštus patiria sąžiningos šalys, o sukčiavimo pobūdžio nusikalstamas veikas atliekantys asmenys ir toliau turi galimybę išvengti privalomos notarinės formos.

- 4) *Lyginamoji užsienio valstybių ribotos civilinės atsakomybės bendrovių APPS formos analizė leido nustatyti esant tris pagrindinius formos reglamentavimo modelius: liberalų, tarpinį ir griežtą.* Įsigaliojus CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimui, Lietuva iš liberalaus modelio valstybės tapo griežto modelio valstybe, kurioje įtvirtinta privaloma notarinė sutarties forma. Šis pasikeitimas yra priešingas vyraujančioms tendencijoms, nes pastebimas valstybių APPS formos reglamentavimo liberalėjimas. Įvertinus, Lietuvos įstatymų leidėjo tikslus ir motyvus, nustatyta, kad Lietuvai labiausiai tiktų būtent tarpinis formos reglamentavimo modelis, kai notaras tvirtina ne APPS, bet akcijų perleidimo aktą. Įvedus šį modelį būtų išspręstos problemos dėl užsienio teisės ir kalbos pasirinkimo galimybės sutartyje, bei ženkliai sumažėtų sutarties sudarymo kaštai, o įstatymų leidėjo siekis kontroliuoti UAB akcijų apyvartą būtų visiškai įgyvendintas.

Pasiūlymai

Atsižvelgiant į magistro darbe analizuotus klausimus, galima išskirti tokius praktinius pasiūlymus:

- 1) Atsisakyti CK 1.74 str. 1 d. 3 p. įtvirtintos privalomos notarinės UAB APPS formos, nes ši nepasiekia įstatymų leidėjo tikslų ir neproporcingai varžo rinkos dalyvių.
- 2) Spręsti klausimą, kuris APPS formos reguliavimo modelis labiau tiktų Lietuvos teisinei sistemai: tarpinis (Nyderlandų) ar liberalusis (Jungtinės Karalystės, Prancūzijos). Renkantis reglamentavimo modelį, autorius siūlo įvertinti, ar PPTFPĮ ir ABĮ pakeitimai (atitinkamai dėl galutinių naudos gavėjų nurodymo ir informacijos apie akcininkus teikimo) užkirto kelią vykdyti sukčiavimo pobūdžio nusikalstamas veikas. Jeigu įstatymų pakeitimai užkirto kelią šių nusikalstamų veikų atlikimui, tai siūlytina grįžti prie liberalaus modelio, kuris Lietuvoje galiojo iki 2015 m. sausio 1 d. Jeigu, vis dėlto, minėtų įstatymų pakeitimų neužtenka, tai siūlytinas tarpinis (Nyderlandų) formos reglamentavimo modelis, kai notaras tvirtina ne APPS, o akcijų

perleidimo aktą. Tarpinis modelis leistų efektyviai kontroliuoti UAB akcijų perleidimo momentą ir turėti aktualius duomenis apie bendrovių akcininkus bei ženkliai mažiau varžytų rinkos dalyvius nei privaloma notarinė APPS forma.

LITERATŪROS SĄRAŠAS

I. Norminė literatūra

1.1. Tarptautiniai teisės aktai

- 1) Konvencija dėl užsienio valstybėse išduotų dokumentų legalizavimo panaikinimo. Valstybės žinios, 1997, Nr. 68-1699.

1.2. Lietuvos Respublikos teisės aktai

- 2) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso patvirtinimo, įsigaliojimo ir įgyvendinimo įstatymas. Civilinis kodeksas, *Valstybės žinios*, 2000, Nr. 74-2262;
- 3) Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, Nr. 64-1914;
- 4) Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo Nr. VIII-1835 2, 7, 8, 12, 14, 15, 18, 20, 28, 32, 34, 37, 38, 39, 40, 41, 41-1, 43, 44, 45, 45-1, 46, 47, 51, 52, 54, 57, 59 ir 67 straipsnių pakeitimo ir Įstatymo papildymo 40-1, 47-1, 47-2 ir 53-1 straipsniais įstatymas. *TAR*, 2017, Nr. 12059;
- 5) Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.74, 1.105 ir 6.871 straipsnių pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2014, Nr. 12715;
- 6) Lietuvos Respublikos finansinių priemonių rinkų įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-627;
- 7) Lietuvos Respublikos konkurencijos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1999, Nr. 30-856;
- 8) Lietuvos Respublikos nacionaliniam saugumui užtikrinti svarbių objektų apsaugos įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 2002, Nr. 103-4604
- 9) Lietuvos Respublikos notariato įstatymas, *Lietuvos aidas*, 1992, Nr. 192-0;
- 10) Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo įstatymas (su pakeitimais ir papildymais), *Valstybės žinios*, 1997-07-04, Nr. 64-1502;
- 11) Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatymo Nr. VIII-275 2, 15 ir 25 straipsnių pakeitimo įstatymas. *TAR*, 2018, Nr. 11752;
- 12) Lietuvos Respublikos valstybinės kalbos įstatymas. *Valstybės žinios*, 1995, Nr. 15-344;

- 13) Lietuvos Respublikos vertybinių popierių įstatymas, *Valstybės žinios*, 2007, Nr. 17-626;
- 14) Lietuvos Respublikos ūkio ministro įsakymas Dėl Lietuvos verslumo veiksmų 2014-2020 metų plano patvirtinimo. *TAR*, 2014, Nr. 17989;
- 15) Lietuvos Respublikos teisingumo ministro įsakymas Dėl notarų imamo atlyginimo už notarinių veiksmų atlikimą, sandorių projektų parengimą, konsultacijas ir technines paslaugas laikinųjų dydžių patvirtinimo. *Valstybės žinios*, 1996, Nr. 87-2075.

1.3. Užsienio valstybių teisės aktai

- 16) Companies Act 2006 of United Kingdom [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.legislation.gov.uk/ukpga/2006/46/contents>>;
- 17) Limited Liability Companies Act of Germany [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą <https://www.gesetze-im-internet.de/englisch_gmbhg/englisch_gmbhg.pdf>;
- 18) The Civil Code of the Netherlands [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.ilo.org/dyn/natlex/natlex4.detail?p_lang=en&p_isn=91671&p_country=NLD&p_classification=01.03>.

1.4. Travaux préparatoires

- 19) Aiškinamasis raštas Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos akcinių bendrovių įstatymo 44 ir 47 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto, Lietuvos Respublikos įsakomųjų ir paprastųjų vekselių įstatymo 3, 15, 27, 59, 77 ir 80 straipsnių pakeitimo ir papildymo įstatymo projekto [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://e-seimas.lrs.lt/portal/legalActPrint/lt?jfwid=f4nne6gkx&documentId=TAIS.442589&category=TAK>>;
- 20) Lietuvos Respublikos Seimo Teisės ir teisėtvarkos komitetas, pagrindinio komiteto išvados Dėl Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 1.105 ir 6.871 straipsnių papildymo įstatymo projekto, *TAR*, 2014, Nr. XIIP-248.

II. Specialioji literatūra

2.1. Disertacijos, studijos, vadovėliai, įstatymų komentarai

- 1) BANEVIČIENĖ, A. *Nehorizontalių koncentracijų teisinis reguliavimas pagal Europos bendrijos ir Lietuvos Respublikos konkurencijos teisę*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009;
- 2) BITĖ, V. *Uždarosios bendrovės akcijų pardavimas, kaip verslo perleidimo būdas*: Daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas, 2009;
- 3) BRUČKUS, V. *Verslo perleidimo sutarčių analizė: akcijų pirkimo-pardavimo ir įmonės pirkimo-pardavimo sutartys*: magistro darbas. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Mykolo Romerio universitetas. 2017;
- 4) MIZARAS, V. *Pirkimo-pardavimo sutartis*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://web.vu.lt/tf/v.mizaras/dokumentai/0.pdf>>;
- 5) RIMAS, J. *Privataus kapitalo sandoriai: bendrovių teisės aspektai*: daktaro disertacija. Socialiniai mokslai, teisė (01S). Vilnius: Vilniaus universitetas, 2010;
- 6) KOPPENSTEINER, G. H.; ir RÜFFLER, F. *GmbH Gesetz Kommentar*. LexisNexis, 2007;
- 7) SEALY, L.; ir WORTHINGTON, S. *Sealy & Worthington's CASES AND MATERIALS COMPANY LAW*. Oxford: Oxford university press, 2013.

2.2. Periodiniuose moksliniuose leidiniuose publikuoti straipsniai

- 8) BITĖ, Virginijus; ir KIRŠIENĖ, Julija. Akcininkų išankstinio atsisakymo pirmumo teisės įsigyti parduodamas akcijas teisinis vertinimas. *Jurisprudencija*, 2008, 5(107);
- 9) MIKELĖNAS, Valentinas. Sandorių notarinės formos nustatymo Lietuvos civilinėje teisėje kriterijai ir reikšmė: lyginamasis aspektas, *Notariatas*, 2007, Nr. 2;
- 10) MILIAUSKAS, Paulius. Kai kurie teoriniai akcininkų sutarčių aspektai. *Teisė*, 2012, Nr. 82;
- 11) ZAGURSKIS, Simonas. Verslo perleidimas akcijų arba įmonės pardavimo būdu. *Notariatas*, 2017, Nr. 23;
- 12) BITĖ, Virginijus. Agreement on sale of close company shares: requirements of form and significance of registration. *Jurisprudencija*, 2012, 19(2).

2.3. Specializuotose interneto puslapiuose publikuoti straipsniai

- 13) Baltic M&A Deal Points Study 2018 [Interaktyvus; žiūrėta 2019 m. kovo 29 d.]. Prieiga per internetą: <<http://tgsbaltic.com/assets/Baltic-MA-Deal-Points-Study-2018.pdf>>;
- 14) ČIULADA P. *Sąmyšis dėl įmonės akcijų pardavimo: dvi naujovės, abi su trūkumais. Verslo žinios* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<http://www.vz.lt/archive/article/2015/1/22/samysis-del-imonės-akciju-pardavimo-dvi-naujovės-abi-su-trukumais>>;
- 15) Ellex; ir Mergermarket. *BALTIC M&A MONITOR 2019*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą <https://www.ellex.lt/uploads/files/dir376/dir18/13_0.php>;
- 16) JANKAITYTĖ G. *Akcijos darbuotojams: motyvacija ar auksiniai antrankiai. Verslo žinios* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.vz.lt/vadyba/personalo-valdymas/2018/07/02/akcijos-darbuotojams-motyvacija-ar-auksiniai-antrankiai>>;
- 17) SABALIAUSKAS, L. *Įmonės akcijų pardavimas: notarinė forma vs. depozitoriumas*, [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://triniti.lt/2015/12/23/imonės-akciju-pardavimas-notarine-forma-vs-depozitoriumas/>>;
- 18) SKIBARKA L.; ir PRANGLI T. *Overview of the Baltic M&A market 2018. Lexology* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lexology.com/library/detail.aspx?g=3bee3d79-d1f7-4c5c-82b6-c89013c357a2>>;
- 19) WITTEVEEN, H.; SIEGERS, J. A., Getting the deal through: Private M&A 2018. *Law Business Research* [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <https://www.my.stibbe.com/mystibbe/attachment_dw.action?attkey=FRbANEucS95NMLRN47z%2BeeOgEFcT8EGQJsWJiCH2WAW9VPocuwTPKjHPIXsRj%2Fvp&nav=FRbANEucS95NMLRN47z%2BeeOgEFcT8EGQbuwypnpZjc4%3D&att docparam=pB7HEsg%2FZ312Bk8OIuOIH1c%2BY4beLEAearb7uD2SpJM%3D&fromContentView=1>.

III. Teismų praktika

3.1. Lietuvos teismų praktika

- 1) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2008 m. gegužės 9 d. nutartis civilinėje byloje V. S. v. A. B., D. B., AB „City Service“ (buvusi AB „Rubicon City Service“), UAB „Būsto administravimo agentūra“, Nr. 3K-3-276/2008;
- 2) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2009 m. gegužės 5 d. nutartis civilinėje byloje V. G. v. R. G., Nr. 3K-3-168/2009;
- 3) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2009 m. gruodžio 22 d. nutartis civilinėje byloje J. N. v. S. G. ir R. F. Nr. 3K-3-587/2009;
- 4) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2012 m. liepos 12 d. nutartis civilinėje byloje O. G. v. Lazdijų rajono 2-ojo notarų biuro notarė Rasytė Gudienė, Nr. 3K-3-373/2012;
- 5) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2013 m. liepos 18 d. nutartis civilinėje byloje E. P. v. „If P&C Insurance AS“ ir uždarajai akcinei bendrovei draudimo kompanijai „PZU Lietuva“, Nr. 3K-3-405/2013;
- 6) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Baudžiamųjų bylų skyriaus kolegija. 2014 m. spalio 28 d. nutartis baudžiamojoje byloje (nuasmeninta), Nr. 2K-407/2014;
- 7) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2014 m. lapkričio 19 d. nutartis civilinėje byloje Lietuvos Respublika v. V. M., R. M., N. M., Z. S., V. T., A. T., J. U., AB „Krašto projektai“, Nr. 3K-3-370/2014;
- 8) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2015 m. lapkričio 25 d. nutartis civilinėje byloje D. B. K. v. BUAB „Amžiaus projektas“ ir BUAB „Milnesta“, Nr. 3K-3-617-611/2015;
- 9) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2016 m. sausio 21 d. nutartis civilinėje byloje H. U. v. A. R. Nr. e3K-3-18-469/2016;
- 10) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegija. 2016 m. lapkričio 18 d. nutartis civilinėje byloje D. J. v. V. K., A. R., Vokietijos Federacinės Respublikos įmonė „Sachsenkraft GmbH“, UAB „Idmava ir partneriai“, Nr. 3K-3-457-686/2016;
- 11) Lietuvos Aukščiausiojo Teismo Civilinių bylų skyriaus kolegijos. 2016 m. lapkričio 23 d. nutartis civilinėje byloje A. P. ir uždarnosios akcinės bendrovės „Druskininkų sodybos“ v. T. P. Nr. 3K-3-465-686/2016.

3.2. Užsienio teismų sprendimai

- 12) Anglijos ir Velso Aukštasis teismas (karalienės suolo divizija). *2014 m. vasario 25 d. nutartis byloje Rowena Mary Elizabeth Williams (as executor of the estate of William Stanley Batters deceased) v Gregory :John Jones*. [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <<https://www.lawtel.com/MyLawtel/FullText/AC0140753QBD.pdf>>.

IV. Kiti šaltiniai

- 1) <https://www.apostille.org.uk/apostille-prices>;
- 2) <https://www.hagueapostille.co.uk/apostille-prices>;
- 3) <https://www.knb.nl/english/the-notary/notarial-acts>;
- 4) <https://www.orion.lt/kapitalo-rinkos/>;
- 5) Lietuvos Respublikos statistikos departamentas „Verslo statistika, Veikiantys ūkio subjektai, įregistruoti ūkio subjektai metų pradžioje, atnaujinta 2019 m. sausio 1 d.” [interaktyvus]. [žiūrėta 2019 m. kovo 26 d.]. Prieiga per internetą: <https://osp.stat.gov.lt/statistiniu-rodikliu-analize?hash=4c919020-9559-4fcd-a7ab-8f6e68e1cd9e#>.

SANTRAUKA

UAB akcijų pirkimo – pardavimo sutarties formos reglamentavimo ir taikymo problematika

2015 m. sausio 1 d. įsigaliojęs CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimas, įtvirtino naują UAB APPS formos reglamentavimą. Minėtu pakeitimu įtvirtinta, kad APPS, kuria perleidžiama bent 25 % bendrovės akcijų ir (arba) kaina viršija 14 500 EUR, privalo būti notarinės formos. Šiame magistro darbe siekiama detaliai išanalizuoti UAB APPS formos reglamentavimą, identifikuoti esamas problemas ir pasiūlyti jų galimus sprendimo būdus.

Pirmoje magistro darbo dalyje detaliai analizuojamas Lietuvos UAB APPS formos reglamentavimas. Atskirai vertinama kiekviena UAB APPS forma: paprasta rašytinė, rašytinė, kai UAB VP sąskaitų tvarkymas perkeltas sąskaitų tvarkytojui ir notarinė forma. Šioje magistro dalyje nagrinėjami ir glaudžiai su tirama tema susiję institutai: akcininko pirmumo teisė, formos nesilaikymo padariniai bei privalomi valstybės institucijų leidimai sudaryti UAB APPS. Taip pat, šioje dalyje daug dėmesio skiriama įstatymų leidėjo motyvų ir tikslų nustatymui, dėl CK 1.74 str. 1 d. 3 p. pakeitimo, bei pasirinktos priemonės (notarinės formos) proporcingumo įvertinimui.

Antroje magistro darbo dalyje nagrinėjamos konkrečios praktinės problemos, kilusios dėl privalomos notarinės formos įtvirtinimo. Autorius išskiria kelias atsiradusias problemas. Pirmą, užsienio jurisdikcijos pasirinkimo problematiką notarinės formos UAB APPS. Antra, užsienio kalbos ir jos viršenybės pasirinkimo problematiką. Be to, šioje magistro dalyje kritiškai vertinama ir lyginama laiko ir kaštų sąnaudos tarp paprastos rašytinės ir notarinės formos UAB APPS. Galiausiai, analizuojamos akcijų mainų ir akcijų dovanojimo sutartys, kaip būdas išvengti įstatymo nuostatų, įskaitant, bet neapsiribojant, notarinės UAB APPS formos.

Trečioje magistro darbo dalyje analizuojama ir lyginama pasirinktų užsienio valstybių privačių ribotos atsakomybės bendrovių APPS formos reglamentavimas. Išskiriami galimi reglamentavimo modeliai ir siekiama įvertinti šių modelių pranašumus ir trūkumus bei pasiūlyti geriausią modelį Lietuvos teisinei sistemai.

SUMMARY

Problematics of Regulating and Applying the Form of UAB Share Purchase Agreement

On 1 January 2015 the amendment of Art. 1.74(1)(3) of Civil Code of the Republic of Lithuania entered into force, which created the new regulation of the form of the Share Purchase Agreement. The abovementioned amendment established that the Share Purchase Agreement of UAB must be concluded in a notarial form if at least 25 % of the company's shares are transferred and/or the price of the shares exceeds EUR 14 500. The objective of this Master thesis is to analyze in detail the legal regulation of the form of the UAB Share Purchase Agreement, to identify the existing problems and provide possible solutions to them.

The first part of this Master thesis is a detailed analysis of the legal regulation of the form of the Share Purchase Agreement. Each form of the Share Purchase Agreement is assessed separately: a simple written form, a written form, when the security accounts of a company are managed by a professional brokerage and a notarial form. Besides, in this part of the Master thesis other institutes closely related to the agreement form are analysed as well e. g. the shareholder's pre-emptive right, the consequences of non-compliance with the form requirements, the mandatory permissions of Lithuanian state institutions to conclude the Share Purchase Agreement. Also, in this part of the Master thesis, much attention is paid to the determination of the legislator's motives and objectives in relation to the adoption of the abovementioned amendment and the evaluation of proportionality of chosen measures (notarial form).

The second part of the Master thesis deals with the analysis of specific legal problems related to the mandatory notarial form of the Share Purchase Agreement. The author distinguishes several problems that have arisen. First, the problem of choosing a foreign jurisdiction law in the notarial form of the Share Purchase Agreement. Second, the problem of choosing a foreign language and its superiority over Lithuanian language in the notarial form of the Share Purchase Agreement. Furthermore, the author compares and evaluates the difference of cost and time consumption between a simple written form and the notarial form of the Share Purchase Agreement. Lastly, the author analyzes Share donation and Share exchange agreements as a way to avoid legal requirements, including, but not limited to, mandatory notarial form of Share Purchase Agreement.

The third part of the Master thesis is dedicated to comparative analysis of the regulations of the Share Purchase Agreement Form of limited liability companies of the selected states. Possible regulatory models are distinguished and the aim is to assess the advantages and disadvantages of these models and to propose the best model for the Lithuanian legal system.